طالب کسي نیست کہ آید سوئی ما
تا زباغِ عشق گیرد بوئی ما

(آشکار)

تصنیف شدہ

سرتاج الشعراء، شاهنشاهِ عشق، منصور آخر زمان، شاعر هفت زبان

حضرت سچلؒ سرمست

مُرتب:- زوّار قاضي علي اکبر درازي

بار اوّل ـــــــ جنوري ۱۹۶۶ء ـــــــ جلد ۵۰۰
بار دوم ـــــــ اپريل ۱۹۷۷ء ـــــــ جلد ۲۵۰

هديه:- ٽي ۳ رپيه

ڪتابت:- محمد ايوب سکر   طباعت:-   پرنٽرز سکر

سچل سرمست

معلمِ اعظم

سرتاج الشعراء، شاهنشاهِ عشق، منصور آخر زمان، شاعر هفت زبان حضرت سچل سرمست، روزِ الست پنهنجي ڪلام الاهي الهام مثنوي رهبرنامه جي ست ١٧١ کان ٢٨٥ تائين ٽن قسمن جي سودي جو بيان عيان ڪيو آهي. اهڙي طرح ڪلامن جا ٽي قسم آهن. هڪڙو فلمي گانا، جي واهيات آدمي پسند ڪن ٿا، ٻيو ديني ڪلام جي شاگرد ۽ عام قسم جا آدمي ۽ اديب پسند ڪن ٿا. ٽيون رنداني ۽ حقاني ڪلام، جنهن کي عاشق ۽ طالب حق جا پسند ڪن ٿا. هن سرمست الستي ۽ عاشق ازلي جو ڪلام الاهي، الهام رنداني ۽ حقاني آهي جو عام جي فهم، فراست ۽ عقل ادراڪ کان مٿي آهي. ٻين شاعرن فقط پنهنجي ديس جا احوال ڏنو آهي. مگر هن آل ورلڊ عاشق ساري دُنيا جي ملڪن ۽ ساري دُنيا جي عاشقن جا احوال پنهنجي شعر ۾ ڏيکاريو آهي ۽ نهايت عجيب ۽ انوکا مثال پيش ڪري بيان ڪيا

نيستي ۾ خدا کي هست ڪري ثابت ڪيو آهي. ساري دُنيا ۾ ڪو به شاعر اهڙا

نصيحت آموز سبق سيکاري نه ٿو سگهي.

پارسي ۾ هن جون ڏهه مثنويون لکيل آهن. هي رهبر نامه انهيءَ سلسله

جو ڇهون نمبر مثنوي آهي. باقي رهيل چار مثنويون شائع ٿي ويون

آهن. سندس پارسي شعر ۾ فرمايل آهي.

این سخن عشق است نی از شاعریست

کی خسان دانند این اشعار را

معنیٰ:- هيءُ سخن عشق جو آهي، شاعري نه آهي. مگر ڇهن کي کهڙي

ڄاڻ پوندي.

این حقیقت ترا اثر نکند

چونکه هستی تو ساکن بیشی

معنیٰ:- هيءَ حقيقت توتي اثر نه ڪندي جو تون جهنگلي ماڻهون آهي.

الفقير:- قاضي علي اڪبر درازي

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

رهبرنامه

۱۔ بشنوی این کیفیت حال را — محو کنی قیل دگر قال را

۲۔ کیست همان کس که بیان میکند — ستر ز اسرار عیان میکند

۳۔ گوینده اوست نگویا منم — جوینده اوست نجویا منم

۴۔ کیستم و کیستم و کیستم — خویش نمی دانم تا چیستم

۵۔ در بحر حیرت افتاده ایم — گاه درین عبرت افتاده ایم

۶۔ عبرت این ست که تا من کیم — یا شئی بی قیمت و یا لاشیم

۷۔ طاعت و تقوای بدیوار زن — تخلعهٔ هستی بتجلی شکن

۸۔ هست پر از درد رساله همین — با دل خوانی تو حواله همین

۹۔ رهبرنامه عجائب کتاب — آنکه برآرد همه پرده حجاب

۱۰۔ ای تو نه لاشئی بوده و جابجا — هم بچپ و راست به بین هر کجا

۱۱۔ این سخن و حرف نباشد زما — گویا اوست شنوای فتا

بسم الله الرحمٰن الرحيم

مثنوي رهبرنامه (سنڌي ترجمه)

١- هي سوري حقيقت حال جي بد - بيو سڀ قيل قال ڇڏي ڏي.

٢- اهو ڪير آهي جو هيءُ بيان ظاهر ڪري ٿو؟ اهو ڪير آهي جو الله جا مخفي راز ظاهر ڪري ٿو؟

٣- ڇو ته اهو آهي ۽ نه مان ڇو ته آهيان - ٻولهيندڙ اهو آهي مان ڳولهيندڙ نه آهيان.

٤- مان ڪير آهيان مان ڪير آهيان نه مان پاڻ نٿو ڄاڻان ته ڪير آهيان.

٥- مان حيرت جي درياهه ۾ پيو آهيان - ۽ ڪڏهن انهيءَ عبرت ۾ غلطان آهيان.

٦- عبرت ايها اٿم ته مان ڪير آهيان؟ يا ته مان بي بهاشيءِ آهيان يا ڪا شيءِ نه آهيان.

٧- عبادت ۽ پرهيزگاري کي پٺ سان هڻ - هستيءَ جي خيالي قلعه کي ڊاهي ڇڏ.

٨- هي رسالو درد سان ڀريل آهي - هيءُ احوال تون دل سان پڙهه.

٩- هيءُ رهبرنامه عجيب ڪتاب آهي - اهو ڪتاب حجاب جا پردا اٿائي ٿو.

١٠- ا را ٿون آهين ئي ڪون ، هر جا اهو پاڻ آهي - غور سان ڏس ته سڀ ڪجهه هر هنڌ هو آهي.

١١- هيءُ سخن ۽ اکر منهنجا چيل نه آهي - اي جوان ٻڌ ته ڇو ته هو پاڻ آهي (ڪلام الٰهي الهام انهيءَ کي سڏجي ٿو)

۱۲. ما که خیالم بردم در خیال | گه لفظ اقیم گهی در وصال
۱۳. وصل همین ست ز خود رفتنی | هجر بود با خود پیوستنی
۱۴. چون تو خود رفتی او میشوی | گر تو بخود هستی دو میشوی
۱۵. بگذری از خویش و خودی ار البتہ | تا بتو گردد همه روزی فروز
۱۶. روی تو چون از خود بر تافتے | از خود رفتے و خدا یافتے
۱۷. هر که بگوید که گرفتار ماه | می شود آن بدر منیر سیاه
۱۸. هست غلط گفتن در اینچنین | نیست گرفتار همین مه مبین
۱۹. آید در برج فلک ماهتاب | تیره شود یک دو سه دم در حجاب
۲۰. چونکه ز برج آرد بیرون سر | روشن آن گردد بازیب تر
۲۱. وای کنی وای بر احوال خود | تا نشناسی قدر حال خود
۲۲. ای که تو هم همچو مه روشنی | لیک تو افتاده بما و منی
۲۳. ما و منی دان که چو برجیت بود | ذات تو کم می کند آن تیره بد
۲۴. بگذری از من که تو روشن شوی | زود تو بیرون آئی و روشن شوی
۲۵. آمد در خیال شکل دیگرے | اینکه بیان میکنم آن هم هری

١٢- مان خيال آهيان ۽ وڃان ٿو خيال ڏانهن ٿو. ڪڏهن فراق ۾ آهيان ڪڏهن وصال ۾ آهيان.

١٣- پاڻ وڃائڻ وصال آهي - پاڻ وچ ۾ آڻڻ فراق آهي.

١٤- جڏهن تون پاڻ وڃائيندين ته هوتي پوندين. جڏهن پاڻ وچ ۾ آڻيندين ته ٻه ٿي پوندين

(يعني هو ٻيو ۽ تون ٻيو. جيڪڏهن تون نڪري ويو ۽ فقط هو رهيو ته هيڪڙائي آهي)

١٥- پاڻ کي وساري ڇڏ ۽ خودي کي ساڙي ڇڏ ته توهم ڏينهن واري روشني پيدا ٿئي.

١٦- جڏهن تون پاڻ کان منهن ڦيريندين ته تون پاڻ کان ويندين ۽ خدا حاصل ڪندين.

١٧- هر ڪو چوي ٿو ته چنڊ گرهڻ وقت - چوڏهين جو روشن چنڊ ڪارو ٿي وڃي ٿو.

١٨- ائين چوڻ غلط آهي - اهو روشن چنڊ گرفتار نه آهي.

١٩- چنڊ آسمان جي برج ۾ اچي وڃي ٿو. غرور جي ڪري ٻي ٻي ساعتون پڙ ۾ اچي وڃي ٿو.

٢٠- جڏهن چنڊ انهي برج کان ٻاهر نڪري ٿو ته سڳيي اهو چنڊ روشن ٿئي ٿو.

٢١- ٻنهنجي حال تي افسوس صد افسوس ڪر- جو ٻنهنجي حال جو قدر نٿو سڃاڻين.

٢٢- او! تون روشن چنڊ وانگر آهين - مگر تون خودي ۾ غرق آهين.

٢٣- خودي کي تون اهو برج ڪري سمجھ - ۽ اهو خراب برج تنهنجي ذات کي گهٽائي ٿو.

٢٤- انهي خودي کي ڇڏ ته تون روشن ٿئين - انهي کان ٻاهر نڪر ته تون روشن ٿئين.

٢٥- منهنجي خيال ۾ ٻيو مثال اچي ٿو - جو مان اهو مختصر نموني بيان ڪيان ٿو.

۲۶. جسم تو مانند برجے بود — باتن کے باز عروجے بود

۲۷. در قفس خاکی آن پاک نور — منزل کردہ ست تو دم بی قصور

۲۸. چون ز قفس خاکی آزاد شد — نور شد و نور شد و شاد شد

۲۹. حاصل این منزل جز درد نیست — درد کسے را نبود مرد نیست

۳۰. طالب صمدی طلب درد کن — در طلبی درد بخود مرد کن

۳۱. کن تو یقین طالب این درد شو — در صف مردان تو ہم مرد شو

۳۲. درد کشاید ہم در معرفت — درجۂ عالی ست شود حاصلت

۳۳. نیست بجز درد بحق ہیچ راہ — آن کہ گدا را بکند شاہ شاہ

۳۴. درگذر از کفر تو اسلام و دین — درد تو برگیر تیتو آفرین

۳۵. درد بود رہبر راہ خدا — شاہ شوی گر تو بباشی گدا

۳۶. حاصل یک ذرۂ دردش کنی — قلعۂ ہستی تو بدم بشکنی

۳۷. کس نرسیدہ است بجز درد و غم — روز شبان عاشق را غم الم

۳۸. درد ز اسرار خبر می دہد — جان و دلی را چہ اثر می دہد

۳۹. آرد در مستے و در رقص او — بشنوی این حال تو ای راہبر

۲۶. تنهنجو جسم انهيءَ برج مثال آهي. سو تون جسم سان ڪٿين عروج کي رسندين؟

۲۷. انهيءَ خاڪي پڃري ۾ هي پاڪ نور. ناحق اچي پيو، تي گهڙيون مهمان ٿيو آهي.

۲۸. جڏهن انهيءَ خاڪي پڃري مان آزاد ٿئي ٿو، ته اهو سڳيو نور وري نور ٿي خوش ٿئي ٿو.

۲۹. ايها منزل سواءِ درد جي حاصل ٿي نٿي سگهي. جنهن کي درد نه آهي سو مڙدو آهي.

۳۰. جيڪڏهن تون خدا جو طالب آهين ته درد جي طلب ڪر. جيڪڏهن درد جي طلب ڪندين ته مڙد ٿيندين.

۳۱. تون يقين آڻ ته درد جو طلبگار ٿيءُ ته مڙدن جي قطارن ۾ مڙد ٿئي.

۳۲. درد معرفت جو دروازو کولي ٿو. ته انهي ڪري تو کي عالي درجه حاصل ٿيندو.

۳۳. درد کان سواءِ بي ڪاهت جي راه ڪانهي ته اهو فقير کي شاهنشاه ڪري ٿو.

۳۴. ڪفر ۽ اسلام کي تون درگذر ڪر. تون درد حاصل ڪر ته آئين جي لائق ٿئين.

۳۵. درد الله جي راه جو رهبر آهي. ته ان ڪري تون بادشاه ٿيندين اگرچه گدا هجين.

۳۶. هنجي درد جو ذرو حاصل ڪر. هستي جو قلعو تون يڪدم ڀيج.

۳۷. ڪو به درد ۽ غم کان سواءِ منزل تي نه پهتو آهي. عاشقن کي رات ڏينهن درد ۽ غم آهي

۳۸. درد اسرارن جي خبر ڏئي ٿو. جان ۽ دل تي ڪهڙو نه اثر پيدا ڪري ٿو؟

۳۹. درد مستي ۽ موج ۾ آڻي ٿو. اي پانڌيرا هي حقيقت ٻڌي ڇڏ.

۴۰. درد بحالات بوجد آورد — درد بدرگاہ عُلا مے برد

۴۱. درد گہے گنگ لسانہ کند — نیز گہے ظلّ لسانہ کند

۴۲. درد بود از ہمہ عالی مقام — درد ہمہ ذات بود والسّلام

۴۳. بگذرے از خواجگے و بندگی — زاہدی و عابدے و رندگی

۴۴. تو چہ شنیئے خویش را دانے کئے — دان تو بگو ہستے و یا ہم نئے

۴۵. اوّل ای طالب خود را شناس — آمد آن یار کہ در صد لباس

۴۶. جملہ او ہست تا تو نیستے — نیستی و نیستے و چیستے

۴۷. ای تو خیالستی و آن ہم خیال — نہ بفراق است نہ اندر وصال

۴۸. نیست تحرک بجز از ذات حق — پیر ہوالحق بداد این سبق

۴۹. کو تو کجائے و کجائی کجا — یار بہر رنگ شدہ جا بجا

۵۰. بگذری از تعلقہ و ردگی — تا نہ ہے با دل افسردگے

۵۱. این قفسی را تو فراموش کنی — بعد ازاں نعرۂ انا الحق زنی

۵۲. مرغ مکانے تو نہ لامکان — جای تو باشد قدر خود بدان

۵۳. زین قفس خاکی تو پرواز کن — بگسلی این دامِ قفس را شکن

۴۰. درد وجد ۽ حال ۾ آڻي ٿو. درد غلاميءَ جي درگاهه ڏانهن وٺي وڃي ٿو.

۴۱. درد ڪڏهن زبان کان ڪُند ڪري ٿو. ڪڏهن نصيح زبان ڪري ٿو.

۴۲. درد جو سيني کان وڏو درجو آهي. درد ڪل ذات آهي ۽ سلامتي آهي.

۴۳. وڏائيءَ ننڊ اٿي کي ڇڏي ڏي. زاهد ۽ عابد صحبت کي ڇڏي ڏي.

۴۴. تون ڪهڙي شيءِ آهين پاڻ کي ڇا ٿو سمجهين. تون وڏي شيءِ آهين يا ڪجهه نه آهين.

۴۵. اي طالب پهرين پاڻ کي سڃاڻ. اهو يارُ سُون لباس ۾ اچي ٿو.

۴۶. جُملو اُهو آهي تون ڪجهه به نه آهين. تون ڪجهه به نه آهين. تون ڪجهه نه آهين
تون ڇا آهين؟

۴۷. تون خيال آهين ۽ هو به خيال آهي. نه فراق آهي ۽ نه وصال آهي.

۴۸. ڪا به چيز انهيءَ حق جي ذات کان سواءِ نه ٿي ڇري. پير عبدالحق مون کي اهو سبق ڏنو آهي.

۴۹. تون ڪٿي آهين تون ڪجهه به نه آهين. يارُ هر رنگ ۾ جا بجا آهي.

۵۰. درد گهي جي تعلقات کي ڇڏي ڏي. دل کي اُداس نه ڪر.

۵۱. هن پيچري کي وساري ڇڏ. تنهن کان پوءِ انا الحق جو نعرو هڻ.

۵۲. هن مڪان جو تون پکي نه آهين. لامڪان تنهنجي جاءِ آهي تون پنهنجو قدر سڃاڻ.

۵۳. تون هن خاڪي پنجري کان مٿي اڏام. هن قاهي کي ٽوڙ ۽ پنجري کي پيچ.

۵۴. صورتِ موہوم تو اندر خیال — بگذری زین صورتِ خلکی شکال

۵۵. خیال تو بردار کہ تو نیستے — دان بہ یقینی تو ہمہ او ستے

۵۶. ہست و دریا نیست ہمہ خیالِ تو — باشد موجود بہر حال او

۵۷. ہستی تو نیست بود ہستیش — ہستی تو نیست بود ہستیش

۵۸. عاشق و معشوق ہمہ او بود — جان و دل او زشت او نیک او بود

۵۹. تو حسنش چہ بود جلوہ گر — بر حسن خود شود آشفتہ تر

۶۰. خویشتن بخود او نماید جمال — گاہ بہ احوال گہ اندر مقال

۶۱. گاہ چو غواص بدریا درون — گاہ بگفتار بر آید برون

۶۲. گاہ ہمے گوید من نیستم — گاہ بگوید کہ منم کیستم

۶۳. گاہ کند ربت بالسنے عیان — گاہ ہمے گوید تا لحن تران

۶۴. انجم یکقلیم ہمہ شان اوست — جسم و دل و جہان ہمہ جانان اوست

۶۵. غیر مدان جسم و دل و جان را — آدم و حوا و چہ شیطان را

۶۶. آدم و حوا و ہم عزازیل نیست — این ہمہ او باشد جبریل نیست

۶۷. ای زتو یکی نام شدہ نامہا — دور کنے از خود او ہا مہا

٥٤. تنهنجي خيال ۾ هيءُ وهم واري صورت ورتل آهي. هن مڪر واري خاڪي صورت کي ڇيھ.

٥٥. خيال ڪئي ۾ چڱو تون ڪجهه نه آهين. يقين سان ڄاڻ ته سڀ ڪجهه هو آهي.

٥٦. تنهنجي هست ۽ نيست جو سمورو خيال. هن جي هر حال سان موجود هجي.

٥٧. تنهنجي هستي ڪا نه آهي ايما هنجي هستي آهي. تنهنجي هستي نه آهي ايما هنجي هستي آهي.

٥٨. عاشق معشوق هو آهي. جان ۽ دل، نيڪ ۽ بد هو آهي.

٥٩. هن جو نئون نئون حُسن ڪهڙو نه جلوه وارو آهي. هو پنهنجي حُسن تي پاڻ پريشان ٿئي ٿو.

٦٠. پنهنجو پاڻ کي پنهنجو جمال ڏيکاري ٿو. ڪڏهن حال ۾ آهي ڪڏهن قال ۾ آهي.

٦١. ڪڏهن ٿو پيو وانگر درياه ۾ اندر آهي. ڪڏهن ڳالهه ٻولهه ڪرڻ لاءِ ٻاهر اچي ٿو.

٦٢. ڪڏهن چوي ٿو ته مان ڪجهه نه آهيان. ڪڏهن پڇي ٿو ته مان ڪير آهيان.

٦٣. ڪڏهن پاڻ "ربّ ارني" چوي ٿو. ڪڏهن پاڻ "لن تراني" جواب ڏئي ٿو.

٦٤. جيڪي ٻه مان اظهار ڪريان ٿو سڀ هن جو شان آهي. جسم ۽ جان سڀ هن محبوب جون آهن.

٦٥. تون جسم، دل ۽ جان کي غير نه سمجهه. حضرت آدم، بيبي حوّا ۽ پڻ شيطان کي غير نه سمجهه.

٦٦. آدم، حوّا، عزرائيل ۽ جبرائيل ڪجهه به نه آهن. هي سڀ هو پاڻ آهي.

٦٧. هن ڪنالي منجهان سڀ نالا پيدا ٿيا آهن. پاڻ کان ايهي ڪڪر دور ڪر.

۶۸۔ نیست کسی را بجز ش اختیار ‌ ‌ ‌ ‌ گہ بقرار آر دگہ بیقرار

۶۹۔ این ہمہ گفتار ز گفتار اوست ‌ ‌ ‌ ‌ این ہمہ اسرار ز اسرار اوست

۷۰۔ این ہمہ رفتار ز رفتار اوست ‌ ‌ ‌ ‌ این ہمہ اشعار ز اشعار اوست

۷۱۔ نی بود آن شی کہ بجز حق بود ‌ ‌ ‌ ‌ از ہر شی نعرۂ انا الحق بود

۷۲۔ گاہ بفرمود کہ انا عبدہٗ ‌ ‌ ‌ ‌ باز بفرمود کہ انا احدہٗ

۷۳۔ کل یوم ہو فی شان نمود ‌ ‌ ‌ ‌ گہ بوجود ست گہی بی وجود

۷۴۔ ہست رموز این رموزات او ‌ ‌ ‌ ‌ او بصفات ست ہمہ ذات او

۷۵۔ شاغل گردد ہمہ کارہا ‌ ‌ ‌ ‌ گہ شنود گاہ بگفتارہا

۷۶۔ رنگ جہ بیرنگ گرفتہ ست ہین ‌ ‌ ‌ ‌ گاہ بکفر و گہ فی المسلمین

۷۷۔ گاہ بیاویزد زُنار ہا ‌ ‌ ‌ ‌ گاہ سبحہ در کف ہر بار ہا

۷۸۔ مولا من خواجہ عبد الحق ست ‌ ‌ ‌ ‌ زانکہ کس انکار کند احمق ست

۷۹۔ او نمود ست مرا رہ یقین ‌ ‌ ‌ ‌ ہست ہمون بادشہ عارفین

۸۰۔ از کنز ہم دگر برہانیدہ است ‌ ‌ ‌ ‌ جرعہ از می بچشانیدہ است

۸۱۔ کرد مرا واقف اسرار او ‌ ‌ ‌ ‌ ہستم من بندہ خریدار او

٦٨. هن ڪان سواءِ ڪنهن کي به اختيار ڪونهي. ڪڏهن قرار ۾ آهي ڪڏهن بيقرار آهي.

٦٩. هيءُ سموري گفتار هن جي گفتار آهي. هيءُ سمورا راز هن جا راز آهن.

٧٠. هيءُ سموري رفتار هن جي رفتار آهي. هيءُ سمورا شعر هن جا شعر آهن.

٧١. ڪا به شيءِ ڪان آهي جا حق کان ڌار آهي. هر شيءِ مان انا الحق جو آواز اچي ٿو.

٧٢. ڪڏهن فرمائي ٿو ته مان عبد آهيان. ڪڏهن فرمائي ٿو ته مان احد آهيان.

(هي رسول پاڪ ڏانهن اشارو آهي. حديث آهي ته " انا احمد بلاميم تي آهيان يعني مان احد آهيان.)

٧٣. "كل يوم هو في شان" هي ڪلام الله شريف جي آيت آهي. هر ڪنهن ڏينهن هن جو ڪم نرالو آهي. ڪڏهن موجود ۾ آهي ڪڏهن بي وجود آهي.

٧٤. هيءُ راز سڀ هن جا راز آهن. هيءُ صفات هن جي ذات آهي.

٧٥. سڀ ڪنهن ڪم ۾ هو مشغول آهي. ڪڏهن ٻڌي ٿو ڪڏهن ڳالهائي ٿو.

٧٦. ڏس بيرنگ جا ته رنگ ورتو آهي ڪڏهن ڪافر آهي ته ڪڏهن مؤمن آهي.

٧٧. ڪڏهن جٺيو پائي ٿو. ته ڪڏهن هر هر هٿ ۾ تسبيح کڻي ٿو.

٧٨. منهنجو مولي خواجه عبدالحق آهي. جيڪو هن جو منڪر آهي سو احمق آهي.

٧٩. هن مونکي يقين جي راهه ڏيکاري آهي. هو سڀني عارفن جو بادشاهه آهي.

٨٠. ڪوتري ۾ وڌائي کان مونکي آزاد ڪيو آهي. هن مونکي وحدت جي شراب جو ڍُڪ پيارو آهي.

(نوٽ) ڪٿي آهي محڪم الدين سيلاني جو فيض؟ ڪٿي آهي ڪنهن ٻي جي دعا جو اثر؟ (مؤلف)

٨١. هن مون کي الله جي اسرارن سان واقف ڪيو آهي. مان هن جو نوڪر آهيان هو منهنجو خريدار آهي.

۸۲. ما چو یکی ذره ز خورشید او — گرد ز بد کاری ما را نکو
۸۳. با من یک روز نصیحت نمود — چندان در جوشش مرا می فزود
۸۴. کز تن خاکی ندارم خبر — جسم برفت و شده زیر و زبر
۸۵. ای پسر از خویشتنی دور شو — غیر مشو ذاکر و مذکور شو
۸۶. خویش رها کن تو بیجا او بشو — جا کن در عین فنا تو مگو
۸۷. نشوی آن خواجه بنا شی غلام — اوست تو تا هیچ نه والسلام
۸۸. گشت درون قطره دریای گم — قطره زند از سبب بحر دم
۸۹. هستم دریای نیم قطره — نیست مرا هیچ درین خطره
۹۰. ما گم بودیم درین بحر شور — ناگه آمد و همان بحر زور
۹۱. در من غائب شد دریا گران — پرده بینداخت چه پر با جران
۹۲. دانه گوید همه آن خاص و عام — ذره کجا گردد به شمس نام
۹۳. قطره همین ست دریا دگر ست — واقف نه هر کس ازین سر است
۹۴. بودن ما رفت بیک بار رگی — رستم یک بار ز آوارگی
۹۵. بودن آن بحر شد ای فنا — من که کجا نیم کجا ام کجا

٨٢. مان هنجي نور جو جزو آهيان. هن مونکي بد ڪارمان نيڪ ڪري بڻايو آهي.

٨٣. هن مونکي هڪ ڏينهن هدايت ڪئي، ۽ مون ۾ ايترو جوش پيدا ڪيائين.

٨٤. جو مون کي هن خاڪي جسم جي خبر نه رهي. منهنجو جسم هليو ويو ۽ مان زير زبر ٿي ويس.

٨٥. اي مٺ ٻڌ تون پاڻ (خودي) کان پري ٿيءُ. تون غير نه ٿيءُ، مگر پاڻ ذاڪر مذڪور ٿيءُ.

٨٦. تون پاڻ کي ڇڏ ۽ بي جان ٿيءُ. اکين ۾ جاءِ ڪر ۽ فنا ٿي ڇٽو.

٨٧. نه تون خواجه ٿيءُ ۽ نه غلام ٿيءُ. سڀ هو آهي تون ڪجهه نه آهين تو تي سلامتي هجي.

٨٨. قطرو درياه ۾ سمائجي ويو جنهن ڪري قطرو درياه جو دم هڻي ٿو.

٨٩. مان درياه آهيان قطرو نه آهيان. انهي ڪري مون کي ڪو به خطرو نه آهي.

٩٠. مان شورواري درياه ۾ گم هيم. مگر اوچتو انهيءَ درياه مون کي زورسان ٻاهر ڪڍيو.

٩١. مون ۾ اُهو اٿاه درياسمائجي ويو. مگر منهنجي اکين تي پڙدا اچي ويا.

٩٢. سڀ خاص ۽ عام هن کي ڏاڍو چوي ٿو. ذري تي ٻج جو نالو ڪٿين پڇجي سگهي ٿو.

٩٣. هيءَ قطرو آهي ۽ درياه به آهي. انهيءَ راز کان سڀ ڪو واقف نه آهي.

٩٤. هڪ دفع منهنجو هجڻ (هستي) هلي وئي ۽ هڪ دفع اجائي پيٽڪڻ کان آزاد ٿيم.

٩٥. اي جوان هستي اُهو سمنڊ ٿيو. مان ڪٿي آهيان مان ڪٿي.

دلا

۹۶. ای پسر این قال بجز حال نیست — این همه حال ست قرین قال نیست

۹۷. قال و حالت همه یکسان بود — دان بیقین هر دو ز جانان بود

۹۸. موج ز دریای چو بیرون فتاد — بر طرف دشت چنان رو نهاد

۹۹. دشت همه سیل ز دریا شود — بعد از آن سبزهٔ صحرا بود

۱۰۰. گر نه زند موج همان آب کو — تا که بصحرا الرخ سیلاب او

۱۰۱. خواجهٔ منصور که پنجاه سال — کوی بکو شهر همی کرد قال

۱۰۲. از سر توحید بیان مے نمود — با همه مخلوق عیان می نمود

۱۰۳. عاقبت آن حال بر او غلبه کرد — بیخود شد نعرهٔ انا الحق بزد

۱۰۴. بهتر آن قال که شد بایقین — اندر حالت برد همچنین

۱۰۵. قال همه حال بپرسی اگر — با تو بگفتیم شنو ای پسر

دلا

۱۰۶. ای ز دعا بگذر و ز بد دعا — این دو حجاب اند میان خدا

۱۰۷. تا ز دعا خلق رجوعت کنند — طالب راه از طلبش ره زنند

۱۰۸. گرچه دعای تو شود مستجاب — در ره این کردی خود را خراب

۱۰۹. خیال تو گردید به افزون خودی — بگذری از خود دگر مبین بیخودی

وله (عشق ازخود رفتگي)

٩٦. اي پٽ! هي قال حال کان سواءِ نہ آهي - ھيءُ سڀ حال آهي قال نہ آهي.

٩٧. قال ۽ حال سڀ هڪ آهن. يقين سان ڄاڻ تہ ٻئي محبوب کان آهن.

٩٨. جڏهن ڇوليون درياھ کان ٻاهر آئيون - تہ بيابان جي طرف رُخ ڪيائين.

٩٩. بيابان سارو درياھ جي وهڪري هيٺ اچي ٿو - انهيءَ کان پوءِ بيابان سرسبز ٿئي ٿو.

١٠٠. جيڪڏهن درياھ اهڙي طرح لهريون نہ هڻي تہ هيءُ سيلاب جو رُخ بيابان جي طرف ڪيئن ٿئي.

١٠١. خواجہ منصور ٻہ ٻارهہ سال - شهر جي گلي گلي ۾ وعظ ٿي ڪيا.

١٠٢. توحيد بابت پرچار ٿي ڪيائين، ۽ سموري خلق کي ظاهر ڪري ٿي ٻڌايائين.

١٠٣. پڇاڙيءَ ۾ انهي حال هن تي غلبو ڪيو - جو بيخود ٿي انا الحق جو نعرو هڻڻ لڳو.

١٠٤. بهتر قال اهو آهي جو يقين سان هجي - اهڙي طرح حال جي طرف ڪُٺي وڃي.

١٠٥. جيڪڏهن مون کان پڇين تہ قال سمورو حال آهي - اي پٽ ٻڌ تو کي ٻڌايان ٿو.

وله

١٠٦. تون دُعا ۽ بد دُعا کان مٿي چڙهہ - هيءُ ٻہ حجاب خدا جي وچ ۾ آهن.

١٠٧. دُعا کان خلق جي رجوعات ٿئي ٿي - طالب کي سندس طلب جي راھ ۾ رنڊڪ وجهي ٿي.

١٠٨. جيڪڏهن تنهنجي دُعا مستجاب ٿئي ٿي - جھٽ تو تنهنجي راھ کي خراب ڪيو.

١٠٩. تنهنجو خيال جيڪڏهن خوديءَ ڏانهن وڌي - تہ پاڻ وساري بيخود ٿي وڃ.

۱۱۰۔ علت ابلیس بدان این بود — لعنت بر او ست که خودبین بود

۱۱۱۔ از تو تعین دان بخدا راه نیست — سالک آن نیست که آگاه نیست

۱۱۲۔ از جهت آنکه وجود از یکے — بیش نبود تو نیاری شکے

۱۱۳۔ هست وجود آن حق غیر خدا — نیست وجودی دگر ای فتا

۱۱۴۔ اہل وحدت که بگویند این — آنچه نباشد خود نبود به بین

۱۱۵۔ آنچه بود هستی مولی بود — گر تو بدانی رب تعالی بود

۱۱۶۔ ای تو تعین دار که راه خطا — نیست وجودے دگر ای فتا

۱۱۷۔ سهو عظیم هست این راه خطاست — پس زما جمله وجودی خداست

۱۱۸۔ ای تعین دار نگردے اگر — کی برسے با حق ای معتبر

۱۱۹۔ خودبین هرگز نه خدابین شود — از ست خدابین که از خود رود

۱۲۰۔ عشق که در دل بود آن دل بود — عشق که در دل نبود گل بود

۱۲۱۔ دل که بود فارغ از درد او — دل نبود آن نبود مرد او

۱۲۲۔ آن دل کز درد وے آباد شد — درد ده جهان دان که بهادو شاد شد

۱۲۳۔ آن دل باشد که پر از درد او — تا که زدین و دنیا سرد او

١١٠. جاڻ ته هي شيطان جي علت آهي - لعنت هن تي جو هو پاڻ کي ڏسندڙ هو.

١١١. تون يقين ڪر ته هيءُ خدا جي راه نه آهي. سالڪ اهو نه آهي جنهن کي آڳا هي نه آهي.

١١٢. انهيءَ طرف کان هيءُ وجود هڪ آهي - تون شڪ نه آڻ ته گهڻا آهن.

١١٣. اي جوان وجود اهو حق آهي - وجود کي غير خدا يا ٻيو نه سمجهه.

١١٤. وحدت وارا جو ائين چون ٿا ته جيڪو نيست نه آهي سو هست نٿو ٿئي.

١١٥. جيڪي ڪجهه آهي سو مولى جي هستي آهي. جيڪڏهن تون ڄاڻين ته اهو رب تعالى آهي.

١١٦. اي جوان تون سمجهه ته - وجود کي ٻيو چوڻ خطا جي راه آهي.

١١٧. هيءَ وڏي غلطي آهي ۽ خطا جي راه آهي. مون کان پڇين ته هي سمورو وجود خدا آهي.

١١٨. تون سمجهه ته جيڪڏهن تون اهو قبول نٿو ڪرين. ته پوءِ اي معتبر! خدا کي

تون هڪ ئي رسندين.

١١٩. پاڻ کي ڏسندڙ نه ٿي مگر خدا کي ڏسندڙ ٿيءُ. خدا کي ڏسندڙ اهو آهي جو پاڻ وڃائي ته.

وله

١٢٠. جيڪڏهن دل ۾ عشق آهي ته اها دل آهي. جيڪڏهن دل ۾ عشق نه آهي ته هو دل مٽي آهي.

١٢١. دل جا درد کان خالي آهي - اها دل نه آهي ۽ نه اهو مرد آهي.

١٢٢. اها دل جا درد سان آباد آهي - جاڻ ته ٻنهي جهانن ۾ اها خوش آهي.

١٢٣. اها دل جا هن جي درد سان پرپل آهي. اها دين ۽ دنيا کان سرد آهي.

۱۲۴۔ تا تو متابی ز ره عشق سر — میشوی اندر دو جهان بهره ور

۱۲۵۔ عشق اگیرے اگر ستی می کند — شان شهانی نگرست می کند

۱۲۶۔ آن دل خوش شد که درد منزلش — از همه عالم بکند غافلش

۱۲۷۔ رست همان دل ز همه گفتگو — تا که مکان شده عشق اندر او

۱۲۸۔ دل چو یکی هست خدا هم یکیست — دوستی هم یک شد لا شکی ست

۱۲۹۔ عشق کسی را که بدل جای کرد — عاقبت آن را چه برپای کرد

۱۳۰۔ در دل کس عشق تجلا نمود — سر خدا در دو جهان وا نمود

۱۳۱۔ ای دل در عشق تو دیوانه باش — بر شمع حسن چو پروانه باش

۱۳۲۔ هست انجیز عشق که ویرانه دل — آن دل نبود مگر از آب و گل

۱۳۳۔ ای دل جز عشق تو بیگانه — بلکه جز السبتی ویرانه

۱۳۴۔ در تو نباشد اثر عشق او — هی هی از مردگی زنده شو

۱۳۵۔ مرده دل آنست که دور در دنیت — عاشق آن نه که زخش زر دنیت

۱۳۶۔ دل ز سبب درد چه در گشن شود — زنده همیشه همه گلشن شود

۱۳۷۔ زنده دل آنست که در دو شاه عشق — عشق چه باشد که هو الله عشق

۱۲۴- عشق جي راھ کان منھن نہ ھٽاءِ - تہ تون ٻنھي جھانن ۾ فائدي وارو ٿيندين.

۱۲۵- عشق جيڪڏھن توکي قيدي بڻائي ٿو - تہ تنھنجو شاھنشاھي شان ڪري ٿو.

۱۲۶- اُھا دل خوش آھي جنھنجي منزل مقصود درد آھي - اھو درد ڪيس ساري عالم کان غافل ڪري ٿو.

۱۲۷- اھا دل ٻنھي تال مقال کان آزاد آھي - جنھن دل ۾ عشق پنھنجو گھر بڻائي ٿو.

۱۲۸- جٿين دل ھڪ آھي تٿين خدا بہ ھڪ آھي - ھن ۾ شڪ نہ آھي جو دوستي بہ ھڪ آھي.

۱۲۹- عشق جيڪڏھن ڪنھن جي دل ۾ جاءِ ڪئي - تہ انھيءَ جاءِ جو بنياد مضبوط ٿيو.

۱۳۰- جنھن دل ۾ عشق تجلو ڏيکاريو - تہ ھن کي ٻنھي جھانن ۾ خدا جو راز ڏيکاريو.

۱۳۱- اي دل تون عشق ۾ ديواني ٿيءُ - ۽ حُسن جي شمع تي پروانہ ٿيءُ.

۱۳۲- دل جا عشق کان خالي آھي سا ويران آھي - اُھا دل نہ آھي مگر پٿر ۽ مٽي آھي.

۱۳۳- اي دل تون عشق کان سواءِ بيگاني آھين - بلڪ تون خراب ۽ ويران آھين.

۱۳۴- تو ۾ جي عشق جو اثر نہ آھي - ھاءِ ھاءِ انھيءَ موت مان جيئرو ٿي.

۱۳۵- مثل دل اُھا آھي جنھن ۾ درد نہ آھي - عاشق اھو نہ آھي جنھن جو رنگ پيلو نہ آھي.

۱۳۶- دل درد جي ڪري ڪھڙي نہ روشن ٿيئي ٿي - ھميشہ زندہ ۽ گلشن ٿيئي ٿي.

۱۳۷- زندہ دل اُھا آھي جنھن ۾ شاھِ عشق آھي - عشق جا آھي ۽ عشق الله آھي.

۱۳۸۔ خانهٔ خدا است همان دل شنو — درد ز عشقش که بود اندرو

۱۳۹۔ یا شود بتخانه همان دل سیاه — کاندر وے دل و دنیار ز نگاه

۱۴۰۔ باد خدا باد درین خیمه دل — پارهٔ دل باشد و یا نیمه دل

۱۴۱۔ هر شی بشکسته نیاید بکار — هم مگر این دل بشکسته شمار

۱۴۲۔ می خرند آن جا دل بشکسته را — دوست همی دارند دلِ خسته را

۱۴۳۔ آن دل را دان که خریدار اوست — در دو جهان جائی دیدار اوست

۱۴۴۔ نشهٔ الٰہی که کسی را گرفت — او ز زبان سود و مقالات لفت

۱۴۵۔ رفت بیکبارگی از قیل و قال — بس که بر او غلبه بیاورد حال

۱۴۶۔ مستی آن نشهٔ اورا ربود — بیخود کرده بکشید از وجود

۱۴۷۔ گاه بود او در کل اللسان — گاه شود اندر ظل اللسان

۱۴۸۔ گاه بود اندر عجز و نیاز — گاه بود از همه او بے نیاز

۱۴۹۔ گاه بیاید در ناله و فغان — گاه بجا مستی فخرات آن

۱۵۰۔ گاه بود در گریه و زار زار — گاه بود خندان خوش چون بهار

۱۵۱۔ گاه برقص آید کوبان پای — گاه بگوشه نشیند بجای

١٣٨- ٻڌ اُهائي دل خدا جو گهر آهي- جنهن جي اندر رهڻ جو عشق آهي.

١٣٩- اُها ڪاري دل بتخانو آهي- جنهن ۾ اندر ڏسڻ جي نظر نه هوندي آهي.

١٤٠- انهيءَ دل جي تنبوري ۾ خدا جي هوا آهي- جا دل ٽڪرا ٽڪرا ٿي ٽٽل آهي.

١٤١- جيڪا ڀڳل شيءِ آهي سا ڪم نٿي اچي- مگر ڀڳل دل شمار ۾ اچي ٿي.

١٤٢- هُتي (الله وٽ) ڀڳل دل خريد ڪن ٿا- هو مرشد ڀڳل دل کي دوست ڪري قبول ڪن ٿا.

١٤٣- انهيءَ دل جو سچو (هو مرشد) خريدار آهي- انهيءَ دل کي ٻنهي جهانن ۾ ديدار حاصل آهي.

١٤٤- جنهن کي الاهي عشق جو نشو چڙهيو- اهو نفعو نقصان سڀ ڳالهه ڪان ڏيو.

١٤٥- هو سڀ قيل قال ڇڏي ڏيو- ۽ هُتي حال جو اچي غلبو ٿيو.

١٤٦- مستيءَ جي نشي هنکي ڦري ورتو- هنکي بيخود ڪري وجود کان ٻاهر ڪڍي ڇڏيو.

١٤٧- ڪڏهن هنجي زبان بند ٿي وڃي ٿي- ته ڪڏهن هو فصيح زبان ٿيئي ٿو.

١٤٨- ڪڏهن هو عجز ۽ نياز ڪري ٿو- ڪڏهن هو سڀني کان بي نياز ٿيئي ٿو.

١٤٩- ڪڏهن هو آه ۽ زاري ۾ اچي ٿو- ڪڏهن ماٺ ۽ فڪر ۾ آهي.

١٥٠- ڪڏهن زار زار روئي ٿو- ڪڏهن بهار وانگر خوشي ٿي کلي ٿو.

١٥١- ڪڏهن پيرن سان نچ ڪري ٿو- ڪڏهن هڪ جاءِ گوشه نشين ٿي ويهي ٿو.

۱۵۲- گاه بعریان وگه اندر لباس		گاه چنین گاه چنان بی قیاس

۱۵۳- گاه ببازار تماشا کنان		گاه ز توحید کند صد بیان

۱۵۴- گه لب رود گه در لولیان		گه زہمه بیرون گه درمیان

۱۵۵- گاه ہمه جامه تصدق کند		گاه ہے او لعرۂ انا الحق زند

۱۵۶- گاه بعبرت گه در حیرت ست		گاه بر او محبت گه غیرت ست

۱۵۷- باشد ہمه حالت او بر ہمین		گاه چنان گردد گه این چنین

۱۵۸- ہست خدائی ز غلامان غلام		صبر کند چند بگوید کلام

۱۵۹- ای که تو بردار وجود از میان		از خود ز بھار نگوئے بیان

۱۶۰- ہر ہمه گفتار از و صادرست		خود تو ندانی که ہمون حاضرست

۱۶۱- گر شود آگاه تر از وجود		تا تو نگوئے و خدا نه سجود

۱۶۲- نفی و ہم اثبات شده از وجود		رفت وجود آنکه نموده سجود

۱۶۳- سالک آنست که در خواند راند		طلب خدائی ہیچ درو نش نماند

۱۶۴- گر طلب موئے دردی بود		او بمقام شرکی میرود

۱۶۵- اسم مجسم است عوامان را		اسم بی جسم خواصان را

١٥٢. ڪڏهن اُگھاڙو، ته ڪڏهن لباس ۾ آهي. ڪڏهن ڪٿين، ته ڪڏهن ڪٿين جي ڦيل آهي.

١٥٣. ڪڏهن بازار ۾ تماشو ڪندڙ آهي، ته ڪڏهن توحيد جا سوَ وعظ ڪري ٿو.

١٥٤. ڪڏهن راڳ ۾، ڪڏهن روپ ۾. ڪڏهن سيني کان ٻاهر، ته ڪڏهن سيني جي وچ ۾.

١٥٥. ڪڏهن سمورو لباس ڇڏي فقير ٿيو، ته ڪڏهن انا الحق جو نعرو هڻي ٿو.

١٥٦. ڪڏهن عبرت ۾ آهي، ته ڪڏهن حيرت ۾. ڪڏهن محبت ۾ آهي، ته ڪڏهن غيرت ۾.

١٥٧. ڪڏهن هو ميٺ سڀ حالتن ۾ آهي. ڪڏهن ڪٿين، ته ڪڏهن ڪٿين.

١٥٨. خدائي (تخلص سرمست) غلامن جو غلام آهي. صبر ڪري ڪلام چئي ٿو.

١٥٩. اي تو وجود کي وچ مان ڪڍ. ڪڏهن از خود بيان نه ڪر.

١٦٠. هميشه سڀ گفتار هن کان صادر ٿئي ٿي. تو کي ايها خبر نه آهي ته هو حاضر ناظر آهي.

١٦١. جيڪڏهن تو کي پنهنجي وجود جي خبر پوي، ته نه تون خدا جو نالو وٺين ۽ نه سجدو ڪرين.

١٦٢. نفي ۽ اثبات سڀ وجود سان شامل آهي. مگر هن جو مقصد و حاصل ٿيو ته وجود هليو ويو.

١٦٣. سالڪ اهو آهي جو پڙهڻ ۽ هلڻ ۾، خدا کان سواءِ ٻي ڪنهن جي به طلب نه ٿو ڪري.

١٦٤. جيڪڏهن هن ۾ خدا جي طلب آهي، ته هو شرع جي مقام ۾ انهن ڪٿين ويندو.

١٦٥. عام کي اسم جسم سان آهي. خاص کي اسم جسم کان سواءِ آهي.

۱۶۶۔ خود حق الیشان بخدا غائب ست　　　باقی نہ ہیچ بجز واجب ست

۱۶۷۔ باختن گل گل را یافتن　　　روی ازین بوتہ گل تافتن

ولہ

۱۶۸۔ دیدہ کشا جلوۂ دلدار بین　　　ای کہ بہر رنگ ہمان یار بین

۱۶۹۔ دور ز پندار تو افتادۂ　　　نام دگر بر خود بنہادۂ

۱۷۰۔ سوی بسودان وجہ اللہ بود　　　ظاہر و باطن ہمہ واللہ بود

۱۷۱۔ چشم تو اول نگرد زنگہا　　　فیل و شتر اسپ ہمہ زنگہا

۱۷۲۔ تا تو بدست آری علم الیقین　　　باز گشا سوئے عین الیقین

۱۷۳۔ حق یقین را تو عیان بنگرے　　　بہر پیا پے دشوی برترے

۱۷۴۔ انچہ ہمہ شئی بنظر آید ست　　　اوست خدا صدق یقین شاید ست

۱۷۵۔ غیر خدا نیست بکن دیدہ باز　　　تا تو شوی در دو جہان سرفراز

۱۷۶۔ غیر خدا ہیچ مبین ای پسر　　　در ہمہ جا اوست شناسی اگر

۱۷۷۔ آنکہ ازین سر با آشکار شد　　　رفتہ فی النار نگون سار شد

۱۷۸۔ در من و ما خویش گرفتار شد　　　دان تو یقین آنکس دِر نار شد

۱۷۹۔ تا ز حقیقت کس واقف نہ شد　　　بامر تنبیہ عالے لائق نہ شد

١٦٦- اُهي خود پاڻ آهن خدا غائب آهي - باقي ٻيو ڪجهه به نه هنن تي واجب آهي.

١٦٧- مٽيءَ سان راند ڪري هنن گل هٿ ڪيو - انهن جو منهن انهيءَ مٽيءَ سان چڪيو.

وله

١٦٨- اک کول ۽ دلدار جو جلوه ڏس - هر ڪنهن رنگ ۾ ساڳيو يار ڏس.

١٦٩- تون پاڻ کي سمجهڻ ڪري وڃي پري پيو آهي - ۽ پاڻ تي ٻيو نالو رکيو اٿئي.

١٧٠- هر ڪنهن طرف ڄاڻ ته الله جو منهن آهي - ظاهر باطن سڀ الله آهي.

١٧١- تون تيڏي اک سان رنگ ڏسين ٿو جهڙڪري ماٺي، اٺ ۾ گهوڙي تي ڪٿ چڙهيل ڏسين ٿو.

١٧٢- تون علم اليقين هٿ ڪر - پوءِ عين اليقين جي طرف وڌ.

١٧٣- حق اليقين کي ظاهر ڏسندين - تڏهن ٻهري ورثيندين ۽ مٿي چڙهندين.

١٧٤- جاشيءَ تون ڏسندين اُهو خدا آهي - ۽ توکي اهو يقين ڪرڻ گهرجي.

١٧٥- خدا کان سواءِ ٻيو ڪجهه ڪونهي - تون اکيون کولي ڏس ته ٻنهي جهانن ۾ سرفراز ٿئين.

١٧٦- اي پٽ! خدا کان سواءِ ٻيو ڪجهه نه ڏس - هر هنڌ اهوئي آهي جي تون سڃاڻين.

١٧٧- جيڪو هن راز جو منڪر ٿيندو - تن کي دوزخ ۾ اوندو ڪري ٽنگيو ويندو.

١٧٨- جيڪو ماڻهو انسان ۾ ڦاٿو - پڪ سمجھ ته هو بلا ۾ داخل ٿيو.

١٧٩- جو ٻه هن حقيقت کان نه ٿيو - سو عالي مرتبي جي لائق نه ٿيو.

۱۸۰. راهِ خدا راست همین ست بس	در شانِ شهباز نیاید مگس
۱۸۱. ای دل بگذر تو ز گفتارها	تا تو بیابی همه اسرارها
۱۸۲. ای دل از نیک بدی بگذری	تا سوِ مولی شودت رهبری
۱۸۳. ای دل بگذر ز هوا و هوس	بد نظر انداز نه بر هیچکس
۱۸۴. ای دل بگذر ز شک و از گمان	تا تو ز سرِّ حق بیابی نشان
۱۸۵. دست نشوئی اگر از خویشتن	تا تو چه جوئی و بگوئی سخن
۱۸۶. گر ز خودی دست نشوئی اگر	تا همه او ئی و بهر جا نگر
۱۸۷. ای بعجز افتادگی ره کجاست	بندگی افگندگی هم بجاست
۱۸۸. در رهِ مولی همه بیچارگی ست	تا بعجز افتادگی آوارگی ست
۱۸۹. بیکس بیکین فرد تن بباش	راست بگفتیم تو در ظن مباش
۱۹۰. گیر غریبی و دگر بیکسی	زین ره در قربِ خدا میرسی
۱۹۱. کبر و کینه تو ز خاطر بکش	حمد که زهی وحدتِ باری بچش
۱۹۲. کار همان کن که همان کار تست	گو که در آن روز چه اقرار تست
۱۹۳. عجز برای دنیا زی بکن	در رهِ حق الحق خود را فگن

۱۸۰- بس خدا جي ٿيڻ راهه ايها آهي - شهباز جي نظان سان - مک برابر نٿي ٿئي.

۱۸۱- اي تون اجائي گفتگو کي ڇڏي ڏي - ته توکي سمورا اسرار نصيب ٿين.

۱۸۲- اي دل نيڪ بد کي ڇڏي ڏي - ته مولىٰ جي طرفان تنهنجي رهبري ٿئي.

۱۸۳- اي دل تون حرص ۽ هوا کي ڇڏي ڏي - ۽ ٻي ڪنهن تي بد نظر نه وجهه.

۱۸۴- اي دل تون شڪ گمان کي ڇڏي ڏي - ته توکي حق جي نشاني نصيب ٿئي.

۱۸۵- جيڪڏهن تون پاڻ کان هٿ نه ڌوئيندين يعني پاڻ نه ڇڏيندين ته پوءِ تون ڇائو
ڳولهين ۽ مون کي ڇا ٿو چوين.

۱۸۶- جيڪڏهن خوديءَ کان هٿ ڌوئيندين - ته هر ڪنهن جاءِ تي ڏسندين ته سڀ هو آهي.

۱۸۷- عاجزي کان سواءِ راهه ڪٺڙي آهي - بندگي کي اجلو برابر آهي.

۱۸۸- مولىٰ جي راهه ۾ سڀ بيچارگي آهي - عاجزي کان سواءِ بيهودگي آهي.

۱۸۹- بيڪس، مسڪين ۽ نماڻو ٿيءُ - توکي سچ ٿو چوان وهم ۽ گمان نه آڻ.

۱۹۰- غريبي ۽ بيڪسي اختيار ڪر - انهيءَ راهه سان تون خدا جي قريب ٿيندين.

۱۹۱- ڏاڍائي ۽ بغض دل مان ڪڍي ڇڏ - هڪ دفعو وحدت جي شراب جو ڍڪ چک.

۱۹۲- اهو ڪم ڪر جيڪو تنهنجو اصل ڪم آهي - جيئن ته انهيءَ ڏينهن تنهنجو ڪٺڙو
اقرار هو (يعني الست بربکم وارو اقرار ياد ڪر)

۱۹۳- عاجزي، زاري ۽ نياز هٿ ڪر - حق جي راهه ۾ پاڻ کي ڦٽو ڪر.

۱۹۴۔ عمر گذارے بہ افگندگی	زندگی آنست کہ با بندگی
۱۹۵۔ زندگی آن نیست کہ جز درد داد	تا نشود درد و جہاں مرد او
۱۹۶۔ ای کہ بجز درد خدا زندگے	زندگی آن ہمہ شرمندگی
دل
۱۹۷۔ گر تو خبر داری از خود بدان	مرتد باشے و لبسان کافران
۱۹۸۔ گر تو شوی بیخود از خویشتن	تا برسے در درگہ ذو المنن
۱۹۹۔ در رہ معنے کسی فرد شد	روز شب و ناکنان گرد شد
۲۰۰۔ در رہ توحید خدا پاک شد	در رہ تجرید چہ چالاک شد
۲۰۱۔ ہر کہ آن واقف توحید شد	از رہ تجرید بہ تفرید شد
۲۰۲۔ فانی از خود ہمہ مردان شدند	تا بلقائے ہمہ جانان شدند
۲۰۳۔ مرد شوی تا تو چون زن مباش	بگذری از خویش تو با تن مباش
۲۰۴۔ من نیم و من نیم و من نیم	ہستم و یا نیستم و یا کیم
۲۰۵۔ او بود او بود و او بود	خالق و مخلوق ہمہ او شود
۲۰۶۔ خالق و مخلوق کہ ہر دو یکی	نہ بمیان نہ دگری لاشکی
۲۰۷۔ نیست تفاوت قدرِ تارِ مو	ہست خدا بندہ ہمان ہر دو او

١٩٤. عمر عاجزيءَ ۾ گذار. زندگي اُها آهي جا بندگيءَ سان شامل آهي.

١٩٥. زندگي اها نه آهي جا هي جيءَ درد کان خالي آهي. بيدردن جهان ۾ مرد نه ٿو ٿئي.

١٩٦. اُها زندگي ڪهڙي جا خدا جي درد کان خالي آهي. اُها زندگي شرمندگي آهي.

ولہ

١٩٧. جيڪڏهن تو کي پنهنجي جان آهي. ته سمجهه تون مرتد ۽ ڪافرن وانگر آهين.

١٩٨. جيڪڏهن تون اها جان ڇڏي ڏيندين. ته تون خدا جي درگاه ۾ رسندين.

١٩٩. طلب جي راه ۾ جو اڪيلو ٿيو. سو رات ڏينهن درد ۾ روئيندو رهيو.

٢٠٠. توحيد جي راه ۾ خدا پاڪ آهي. هستيءَ ڇاڻ جي حالت ۾ هو خلق کان الڳ ٿي ويو.

٢٠١. جيڪو توحيد جي راه کان واقف ٿيو، اهو تجريد جي حالت ۾ تفريد ٿيو.

٢٠٢. جي مرد پاڻ کان فاني ٿيا. اُهي سڀ محبوب جي ديدار کي رسيا.

٢٠٣. جيڪڏهن تون مرد آهين ته زال نه ٿيءُ. پاڻ کي ڇڏ ۽ جسم کي ساڻ نه کڻ.

٢٠٤. مان نه آهيان مان نه آهيان. آهيان يا ناهيان يا ڪين آهيان.

٢٠٥. هو آهي هو آهي هو آهي. خالق ۽ مخلوق سڀ هو آهي.

٢٠٦. خالق ۽ مخلوق ٻئي هڪ آهن. انهي ۾ ڪجهه ڪونهي ۽ نه ڪو ٻيو آهي. انهي ۾ شڪ ڪونهي.

٢٠٧. وار جيترو تار جيترو به تفاوت ڪونهي. خدا ۽ بندو ٻئي هڪ آهن.

۲۰۸. تام هیچ نام خدائی یکی است — هجر و وصال و جدائی یکی است

وله

۲۰۹. ذکر کنی ذکر کنی ذکر کن — فکر کنی فکر کنی فکر کن

۲۱۰. بعد ز مدت ذکر و فکر رفت — هم ز مراقبه هم اندر درست

۲۱۱. جمله برفته و بقیه خیال ماند — قال برفته هم یک حال ماند

۲۱۲. اندر آن خیال محو می شوی — که بسکر که به صحو می شوی

۲۱۳. خیالی همه قطع منازل کند — بیرون از آب هم از گل کند

۲۱۴. هم به نشستن هم برخاستن — ز دست حجاب این همه برداشتن

۲۱۵. ای اگرت باشد یا دیباش — ور تو نباشد و توی او مباش

۲۱۶. گرچه کنی فعل نکو تو بخود — بد تر آن باشد بیجای بد

۲۱۷. ور تو کنی کار بدی را باد — خوب تر آنست شوی رهبرد

۲۱۸. نیک و بدی را تو خود ره بده — راه ده او را به سوی حق بده

۲۱۹. نیک و بدی هست از خدا — نیست تحرک ذره جز خدا

۲۲۰. با حق گر بد کنی آن نیست بد — هیچ گر نیک کنی هست بد

۲۲۱. سر جهان بود گردم بیان — این تو زبان بود که گشته عیان

٢٠٨- ٻچل نالو ۽ خدائي نالو سڀئي هڪ آهن- فراق، ميلاپ، جدائي هڪ آهن.

وله

٢٠٩- ذڪر ڪر ذڪر ڪر ذڪر ڪر. فڪر ڪر فڪر ڪر فڪر ڪر (نوٽ) فڪر معنيٰ مرشد جو تصور رکڻ- ذڪر ۽ فڪر فقيري جي خاص عبادت آهي)

٢١٠- ڪيترو عرصو کان پوءِ ذڪر فڪر هليا ويا- مراقبي ۽ درد کان پڻ آزاد ٿيم.

٢١١- بيو سڀ هليو ويو باقي خيال رهيو- تان هليو ويو فقط هڪ حال رهيو.

٢١٢- انهيءَ خيال ۾ محويت ٿيئي ٿي- ڪڏهن بيهوش ته ڪڏهن هوشياري ٿيئي ٿي.

٢١٣- خيال سمورين منزلون ڪٽي چڪو هو- پاڻ ۽ مٿيءَ کان ٻاهر ڪيو ٿو.

٢١٤- پڃ آتش ڏيهه سڀ هن کان آهن- اهو سڀ جو پڙدو ڪٽڻو آهي.

٢١٥- جيڪڏهن تون آهين ته هن سان ٿئي- جيڪڏهن تون ناهين ته هن کان سواءِ نه ٿئي.

٢١٦- جيڪڏهن تون نيڪ ڪم پاڻ ڪندين- ته اهو غرور آهي، بيجا ۽ رد آهي.

٢١٧- جيڪڏهن تون خراب ڪم هن سان گڏ ڪندين- اي پانديرا پڌ ته اهو چڱو آهي.

٢١٨- نيڪ ۽ بد پنهنجي طرف کان نه سمجهه- ان کي حق جي طرف کان سمجهه.

٢١٩- نيڪي ۽ بدي سڀ خدا جي طرف کان آهي- ڪا به شئي خدا جي حڪم کانسواءِ چري نٿي سگهي.

٢٢٠- جيڪڏهن حق سان گڏ خراب ڪم ڪندين ته اهو خراب ڪم نه آهي- جيڪڏهن حق کان سوا نيڪ ڪم ڪندين ته اهو خراب آهي.

٢٢١- جو لکل راز هو سو مان ظاهر ڪيو- جو راز ظاهر ڪيل آهي سو منهنجي طرف کان نه آهي.

۲۲۲۔ بشنو کہ آمد ز کجا این کلام — کیست حنفی ہمہ شد والسلام

۲۲۳۔ گر تو ز ما پرسی قدری مباش — در رہ مولای تو جبری مباش

۲۲۴۔ قدری در اختیارے خود خوار — جبرے آنست کہ بے اختیار

۲۲۵۔ قدرے راہست بخود اعتماد — جبرے را بر حق شدہ اعتقاد

۲۲۶۔ قدری داند بود اختیار من — جبرے بیزار ز اختیار تن

۲۲۷۔ خس بپرداز سبب باد تیز — قوت خس را تو ز زود خیز

۲۲۸۔ خس چو بدریا فتد ای پسر — آب برد او را ہر سو نگر

۲۲۹۔ تا کہ نماند خس را ہیچ زور — می برد آنرا تو ببین آب شود

۲۳۰۔ قدری جبری بہمین منزل ست — ہر دو بیان کردم صاف دل ست

۲۳۱۔ جبری از قدرے اولی تر ست — با حق با خود تو بگو کے تر ست

۲۳۲۔ ای کی ستادند برای قدریان — وز خود رستند ہمہ جبریان

۲۳۳۔ قدری جبری بود آن ہر دو یک — در رہ توحید نماندہ ست شک

۲۳۴۔ در عزنے بود کسی الٰہی — از رہ مولای بودی بیرہے

۲۳۵۔ منزل فرسنگ لسی می کشید — چون کہ ہمی رفت برہ می دوید

٢٢١. پوءِ ته اهو قول ڪٿان آيو؟ خدائي (شرع) ڪيرآهي جو ڪلام بيان ڪري؟ سيني کي سلام.

٢٢٢. جيڪڏهن مونکان پڇين ته قدري نه ٿئي. الله جي راهه ۾ جبري نه ٿئي.

٢٢٣. (وحدت) قدري ۽ جبري ٻئي تقدير جا قسم آهن. قدري ڪوشش سان ۽ جبري بي اختيار

٢٢٤. قدري کي اختيار آهي اما خوار آهي. جبري اها آهي جا بي اختيار آهي.

٢٢٥. قدري کي پاڻ تي اعتبار آهي. جبري کي حق تي يقين آهي.

٢٢٦. قدري جاڻي ٿي ته منهنجو اختيار آهي. جبري جان جي اختيار کان ٻاهر آهي.

٢٢٧. ڪک تيز هوا جي ڪري اڏامي ٿو. ڪک کي جلدي اڏڻ جي طاقت نه آهي.

٢٢٨. اي پٽ! جڏهن ڪک درياهه ۾ اچي پوي ٿو. ڏس ته پاڻي هنکي هر طرف کڻي وڃي ٿو.

٢٢٩. ڪک کي ڪو به زور نه رهيو. تون ڏس ته پاڻي هنکي زور سان کڻي وڃي ٿو.

٢٣٠. قدري ۽ جبري جي ايها منزل آهي. ٻئي صفادل سان بيان ڪري ٻڌايو.

٢٣١. جبري قدري کان پهريون آهي. حق سان هجڻ ۽ پاڻ سان هجڻ، تون ٻڌاءِ ڪير وڌيڪ آهي.

٢٣٢. جيڪي قدري تي بيٺل آهن. سي جبري کان آزاد آهن.

٢٣٣. قدري ۽ جبري ٻئي هڪ آهن. توحيد جي راهه ۾ ڪوئي شڪ نه رهيو آهي.

٢٣٤. غزنوي ملڪ ۾ هڪ بيوقوف ماڻهون هوندو هو. جو الله جي راهه کان ٻيڪيل هو.

٢٣٥. هن گهڻي منزل طي ڪئي. جڏهن اتي پهتو ته ڊوڙڻ لڳو.

۲۳۶ - گفت کہ این سایۂ من میدود — زین تن و در عقب ہمان میرود

۲۳۷ - مردی دانا چو سخن این شنید — بر سر آن ابلہ نزد وی رسید

۲۳۸ - گفتش کہ ای نادان این خیال چیست — انچہ تو میگوئی این حال چیست

۲۳۹ - سخن این بیجای غلط گفتۂ — نادان گشتے ز عقل رفتۂ

۲۴۰ - سایہ این ست کہ در عقب تو — ہر جا بروئے و ہر سو بسو

۲۴۱ - سایہ در عقب ہمے آیدت — این فہم و عقل ہمہ شایدت

۲۴۲ - گر تو بباشے دلبود سایہ ہم — سایہ نباشد گر باشے تو گم

۲۴۳ - چہ تو بجنبی و بجنبید ہمان — چو تو بجنبی و بجنبید ہمان

۲۴۴ - چون تو دوی او بدود ہچنان — چون تو برفتار روی او روان

۲۴۵ - سایۂ این با تو بباشد مدام — فہم کنی فہم کنی والسلام

۲۴۶ - ہستی تو نیست ہمہ ہستی اوست — تو بمیان نیستی و اوست دوست

۲۴۷ - ہست خدا ہست خدائی باو — این ست حقیقت شنو ای راہرو

۲۴۸ - بود لغز چین معلّم یکے — لیک نہ آگاہ دلی پر شکے

۲۴۹ - سبق ہمی دادہ او طفلان را — الف و بی تے و بخوانان را

٢٢٦. چاهئين ته منهنجو پاڇو ڊوڙي ٿو - هي منهنجو تن پُٺ ۾ وڃي ٿو .

٢٢٧. جڏهن ڪنهن سياڻي ماڻهوءَ منهنجو اهو ڳالهه ٻڌي ته انهيءَ بيوقوف وڻ تيزيءَ سان ويو .

٢٢٨. چاهئين اي نادان هي ڪهڙو خيال آهي - اهو جو تون چوين ٿو ڪهڙو حال آهي .

٢٢٩. هي ڳالهه غلط ۽ بي جا چيو اٿيئي - بيوقوف ٿيو آهين ۽ عقل کان ويو آهين .

٢٣٠. تون جيڏانهن ۽ جنهن طرف وڃين ٿو ته پاڇو تنهنجي پٺ ۾ آهي .

٢٣١. پاڇو ائين پٺ ۾ اچي ٿو - ايها عقل ۽ سمجھ جي ڳالهه آهي .

٢٣٢. جيڪڏهن تون آهين ته پاڇو به آهي - جيڪڏهن تون گم آهين ته پاڇو نه هوندو .

٢٣٣. جڏهن تون چرپر ڪرين ٿو تڏهن هو به ڪري ٿو - جيڪڏهن تون ويهين ٿو ته هو به ويهي ٿو .

٢٣٤. جڏهن تون ڊوڙين ٿو ته هو به ڊوڙي ٿو - جهڙي رفتار تون هلين ٿو تهڙي هو به هلي ٿو .

٢٣٥. پاڇو هميشه تو سان گڏ آهي - تون سمجھ رک ، تون سمجھ رک والسلام .

٢٣٦. تنهنجي هستي ڪا هستي نه آهي سڀ هن جي هستي آهي - تون وچ ۾ نه آهين ايهو دست آهي

٢٣٧. خدا آهي ۽ خدائي قائم آهي - اي پانڌيئڙا ايها حقيقت ٻڌي ڇڏ .

٢٣٨. غزني ۾ هڪ ماستر هوندو هو ، پر هو دل جي حقيقت کان ناواقف ۽ شڪي هو .

ٻارن کي هئين سبق ڏيندو هو ، الف ، ب ، ت هن کي پاڙهيندو هو .

۲۵۰ـ در همه طفلان یکی طفل نحو | الف الف همان می نمود

۲۵۱ـ آمد در غضب معلم همان | کرد بر او کودک زو بر دوان

۲۵۲ـ این تو چه گوئی الف الف خوان | بی تی هرگز نه بگوئے با آن

۲۵۳ـ طفل بگفتا تو معلم نئے | الف ندانی تو به بی تی چه‌ئے

۲۵۴ـ الف بخواندیم چه حرف بی تی و ثے | بیت نه پرستم جز این الفے

۲۵۵ـ الف الف الف همه سبق ما | تو بگذارے و ببین من کجا

۲۵۶ـ بت شکن و بت شکن تا بت شکن | سد سکندر زه بیانت شکن

۲۵۷ـ تو ورقی از دفتر اماندہ | نامه عطار نه تو خوانده

۲۵۸ـ لیک منطق طیر مطالعه بکن | دل بجبر عشق تو خود را فگن

۲۵۹ـ یک ورق وصلت نامه بخوان | تا بتو گردد همه سر عیان

۲۶۰ـ یا تو بسیار هیبر نامه ببین | یار و در کنج بگوشه نشین

۲۶۱ـ با تو بکن صحبت با عاشقان | بشنو از آن کیفیت عارفان

۲۶۲ـ حال تو تعلیم نمائے لبے | ور نه تو وے بیخبر ماند لبے

۲۶۳ـ هم تو حکایات عشاقان بشنو | در قرآن سنت زهد اندر

٢٥٠. انهن يارن ۾ هڪڙو ٻارهو - جنهن فقط الف الف تي پڙهيو.

٢٥١. ماستر کي اهتي غصو اچي ويو - ۽ شاگرد کي ڏک هٽي ڪيو بائين.

٢٥٢. ائين تون چا ٿو چوين فقط الف الف تو پڙهين - ب ت چو نٿو پڙهين.

٢٥٣. يار چيس تون ماستر نه آهين ۽ الف کي نٿو سڃاڻين. تون ب ت جي پويان پيو آهين.

٢٥٤. مان الف پڙهان ٿو، ب ت ث ڇا آهن؟ الف کان سواءِ ب ت کي نٿو سڃاڻان.

٢٥٥. الف الف منهنجو سمورو سبق ايهو آهي - تون ڪٿي بيٺو آهين ۽ تون مان ڪٿي بيٺو آهيان.

٢٥٦. ب ت (ٻٽ) پيچ - ٻٽ پيچ - ٻٽ پيچ - سڪندر واري ديوار وچان پچي چڙهه.

٢٥٧. تون بي تي جي پٺيان چو پيو آهين. تون عطار نامه نه پڙهيو آهي.

٢٥٨. ڇڏ وڃي منطق طير پڙهه - تون ياڻ کي عشق جي بحر ۾ وجهه.

٢٥٩. هڪڙو ورق وصلت نامه جو پڙهه - ته پوءِ تون سموري راز مان واقف ٿيندين.

(نوٽ) وصلت نامه بهرسهڻ سائين جو چيل آهي.

٢٦٠. يا تون اڄ رهبر نامه پڙهه - يا وڃي گوشه نشين ٿي ويه.

٢٦١. يا تون عاشقن سان محبت ڪر - ۽ عارفن جي حقيقت ٻڌ.

٢٦٢. تو تي حال گهڻو غلبه ڪندو - خودي کان پيچ ته غير کان گهڻو آزاد ٿيندين.

٢٦٣. تون پڻ عاشقن جون ڳالهيون ٻڌ - جو ان مان حد کان وڌيڪ درد وڌندو آهي.

۲۶۴۔ در دلگیرد ز حکایات ہا — نی ز حکایات عنایات ہا

۲۶۵۔ ہم ز حکایات عنایت شود — عشق زیادہ ز حکایت شود

۲۶۶۔ از طرف دوست حکایت خوش است — این کہ ہدایت بہدایت خوش است

۲۶۷۔ عشق ہدایت بکمالت بود — عشق کمالات ولایت بود

۲۶۸۔ عشق دو راہیں کی یکی میکند — بیخ دوئی را ز میان بر کند

۲۶۹۔ عشق رساند بکمالت ترا — عشق بہ بخشندہ عنایت ترا

۲۷۰۔ عشق نیارد بکمالات ترا — عشق دہد درجہ ہدایت ترا

دل

۲۷۱۔ ہر دو تجار یکی پر نیاز — سودا آورد ز قوم دیپانہ

۲۷۲۔ عالم مجموع برادر کرد کس — سوداگرفت ازو کسی بخس

۲۷۳۔ رفت دگر بار بسوداگری — باز بیاورد جامہ زری

۲۷۴۔ کس نخرد کس نخرد جامہ را — طاقتی نی ماند کسی عامہ را

۲۷۵۔ جامہ زری دیدہ بسی بازگشت — ہر کس بیدل شدہ درخانہ رفت

۲۷۶۔ خاص خریدہ نخریدہ عوام — لائق آن بود کہ عالی مقام

۲۷۷۔ بار سوم بازرگان باز رفت — سود الماس بیاورد گفت

۲۶۴. ڳالهين منجهان درد پيدا ٿئي ٿو. شڪايتن سان عنايت نه ٿيندي.

۲۶۵. عنايت ڳالهين ٻڌڻ سان ٿئي ٿي. عشق زياده ڳالهين ٻڌڻ مان ٿئي ٿو.

۲۶۶. دوست جي طرف جي ڳالهه ٻڌڻ چڱي آهي. ايها هدايت چڱي هدايت آهي.

۲۶۷. عشق هدايت ۾ ڪماليت آهي. عشق ڪماليت ۾ ولايت آهي.

۲۶۸. عشق ڏس ته ٻن منجهان هڪ ڪري ٿو. دنيا جي پاڙ کي وچ مان پٽي ڇڏي ٿو.

۲۶۹. عشق توکي ڪماليت تي پهچائيندو. عشق توکي عنايت عطا ڪندو.

۲۷۰. عشق توکي ملامت ۾ نه آڻيندو. عشق توکي هدايت جو درجو عطا ڪندو.

وله

۲۷۱. نياز واري هڪ واپاري مرد. تو مرو ۾ بصرن جو سودو آندو.

۲۷۲. مائٽن جميڙ اچي هن وٽ ڪئو ٿيو. ۽ هر هڪ هن کان سودو وٺي ديو.

۲۷۳. اُهو واپاري ٻي دفعه سوداگري لاءِ ويو ۽ وري ذريءَ جون پوشاڪون وٺي آيو.

۲۷۴. ڪنهن هنڪان پوشاڪ خريد ڪئي ڪنهن نه ڪئي. عام کي انهيءَ سودي خريد ڪرڻ جي طاقت هئي.

۲۷۵. ذريءَ جي پوشاڪ ڏسي ڪيترا موٽي ويا. هر هڪ دل شڪسته ٿي گهر موٽي ديو.

۲۷۶. خاص مائٽن اُهو سودو خريد ڪيو ۽ نه عام. انهيءَ پوشاڪ جي لائق اُهو هو جو وڏي مرتبي وارو هو.

۲۷۷. ٽين دفعه وري ساڳيو واپاري ويو ۽ هيرن جو سودو ڪري آيو.

۲۷۸۔ این آن سودا که بجز شاه نیست — عام نگیرد که کس آگاه نیست

۲۷۹۔ عاقبت آن سودا شاهان گرفت — خاص چه عام همه او باز رفت

۲۸۰۔ ورد یکے کشف کرامت دگر — سود این هر دو بگفتم نگر

۲۸۱۔ سوم سودا بود از عشق پر — کس نگرفته که بجز شه نگر

۲۸۲۔ عشق چو الماس زهر قاتل ست — دور ز در داوست که ناقابل ست

۲۸۳۔ حج و زکوة ست وظائف بسی — گیرد او را همه او هر کسی

۲۸۴۔ عام نه نزدیک رود عشق را — کار بدنیا نبود عشق را

۲۸۵۔ عشق آن شه زور بود بر همه — شیر همان ست دگران چون رمه

۲۸۶۔ از شرح غوثیه ای اتقیا — ترجمه این ست کلام خدا

۲۸۷۔ آنکه برائے من که اندر وجود — کرد نه سفر دهر او صد بجود

۲۸۸۔ او بسفر ظاهر شد مبتلا — وائے که آن دور فتاده زما

۲۸۹۔ قدسی این ست همه حاصل کلام — بشنو از من چه بیان تمام

۲۹۰۔ یعنی کس که اندر دل این فقیر — در ذکر و فکر و مراقبه کثیر

۲۹۱۔ او نه درون شد توجه بطون — گشت و محروم او درون بیرون

۲۷۸- هن ڇيوڙ هيءُ اهو سودو آهي جو بادشاهن کان سواءِ ٻيو ڪو نه خريد ڪندو. عام نٿو وٺي سگهي جو هو هن کان واقف نه آهن.

۲۷۹- پڇاڙيءَ ۾ اُهو سودو بادشاهن ورتو. عام يا خاص سڀ موٽي ويا.

۲۸۰- هيءُ ٻئي سودو توکي ٻڌايم. ڇهريون ورد وظيفه آهي ۽ ٻيو ڪشف ڪرامت آهي.

۲۸۱- ٽيون سودو عشق جو آهي. جو ڪڏهن به بادشاهن کان سواءِ ٻي نه ورتو.

۲۸۲- عشق زهر قاتل هيرو آهي. درد کان پوري اهو آهي جو فنا قابل آهي.

۲۸۳- حج، زڪوات ۽ وظيفه گهڻا آهن. انهن کي هر ڪو وٺي ٿو.

۲۸۴- عام عشق جي ويجهو به نه ويندو. جو عشق جو دنيا سان واسطو نه آهي.

۲۸۵- عشق سڀني کان زوراور آهي. هو شينهن آهي ٻيون سڀ ٻڪريون آهن.

ولہ

۲۸۶- اي پرهيزگار! شرح غوثيه خدا جي ڪلام جو ترجمو آهي.

۲۸۷- جي پنهنجي وجود اندر سير نٿا ڪن. پر سَوَ سجدا ڏين ٿا.

۲۸۸- ته اهي ظاهري سير ۾ قائل رهيا. جاڻ ته اُهي مون کان پري ٿي پيا.

۲۸۹- سموري ڪلام جو حاصل مطلب هيءُ آهي. مون کان سمورو بيان ٻڌ.

۲۹۰- يعني جو هن فقير جي دل اندر آهي. جو ذڪر ۽ فڪر ۾ رهي ٿو ۽ گهڻا مراقبه ڪيئي ٿو.

۲۹۱- جو پنهنجي دل اندر توجه نٿو ڪري اهو ظاهر ۽ باطن ٻنهي کان محروم رهجي ويو.

۲۹۲۔ او بود از وُهُو معکم بی خبر — او را افتاد خیال بدر

۲۹۳۔ آنکه جمال ست حقیقی شنو — تا که وفی انفسکم سر او

۲۹۴۔ هرگز دیدار نه بیند همان — باشد بی حاصل ادای چون

۲۹۵۔ آن که تجلای به بیند کجا — اندر دل خویش نیاید خدا

۲۹۶۔ این سفر ظاهر سازم بیان — بشنو ای طالب مولیٰ عیان

۲۹۷۔ یعنی بگذارم اورا به بین — اندر تحلیل و تسبیح و دین

۲۹۸۔ هم بعبادات بروزه نماز — در زهد و تقویٰ آغاز باز

۲۹۹۔ این همه تعلق که بقالب بود — چونکه براو طاعت غالب بود

۳۰۰۔ آنکه در آئینه بکته داخل اند — هرگز نی آن بخدا واصل اند

۳۰۱۔ هم حسنات الابرار این بدان — هستند سیات مقربین عیان

دل

۳۰۲۔ مرد سواری که فتاده در آب — او کشیده همه پا از رکاب

۳۰۳۔ اسپ درون آب چو گشته غریق — بیرون از آب شد آن هم رفیق

۳۰۴۔ گفت که شکرانه بجا آورم — او رب تعالیٰ ست چنان یاورم

۳۰۵۔ بارا از آب برون آوریم — اسپ درین دریا شد ناپدید

٢٩٢. جو "وَهُوَ مَعَكُمْ" جي فرمان کان بي خبر آهي. انکي انهيءَ بي خبري کي ڏور ڪري ڇڏيو. (معنیٰ) قرآن شريف ۾ فرمايل آهي "وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَمَا كُنْتُمْ" يعني هو اوهان سان آهي جتي ڪٿي به هجو. جو ايها حقيقت نٿو سمجهي سو الله جي وصال کان دور ٿيندو.

٢٩٣. حقيقي جمال اهو آهي جو اُهو "وَفِيْ اَنْفُسِكُمْ" جي راز ۾ سمايل آهي. قرآن شريف ۾ فرمايل آهي "وَفِيْ اَنْفُسِكُمْ اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ" معنیٰ جو اوهان جي ساهه جي رڳ کان به ويجهو آهي پوءِ هن کي ڇو نٿا ڏسو. حقيقي جمال ايهو آهي.

٢٩٤. اي جوان! جو ايهو ديدار نٿو ڏسي. انهيءَ کي ڪجهه به حاصل نه ٿيندو.

٢٩٥. اُهو نور جو تجلو ڪئين ڏسندو. جو خدا کي پنهنجي دل اندر نٿو سمجهي.

٢٩٦. هيءُ ظاهري سفر جو بيان ڪيان ٿو. اي مولیٰ جا طالب اهو ٻڌ.

٢٩٧. مان انهيءَ کان درگذر ڪريان ٿو. جو تحليل تسبيح ۽ مذهب ۾ قائل آهي.

٢٩٨. ۽ جو روزي نماز ۽ عبادت ۾ اٽڪيل آهي. جو زهد ۽ تقویٰ ۾ مشغول آهي.

٢٩٩. انهيءَ جو تعلق وجود سان آهي. ڇاڪاڻ ته اُنتي طاعت غالب آهي.

٣٠٠. جيڪي اچي انهيءَ "ڪُنهه" ۾ داخل ٿيا. ته اُهي خدا سان واصل ٿي نه سگهندا.

٣٠١. جڏهن تون برايون ڏسين ٿو ته هنجو نيڪيون ۽ خوبيون به ڏس.

ولہ

٣٠٢. هڪڙو گهوڙي سوار پاڻي ۾ ڪري پيو. هن پنهنجا پير رڪاب کان ٻاهر ڪڍيا.

٣٠٣. گهوڙو جڏهن پاڻي ۾ غرق ٿيو. ته سوار پاڻ پاڻيءَ مان ٻاهر نڪري آيو.

٣٠٤. ڇا ٿئين شڪرانو بجا آڻيان ٿو. جو رب سائين منهنجو مددگار ٿيو.

٣٠٥. مون پاڻ پاڻيءَ مان ٻاهر ڪڍيا ٿئين. ۽ گهوڙو دريا ۾ غرق ٿيو.

۳۰۶- غرق شد او غرق گشتیم ما — او بجا رفت شدم من کجا

۳۰۷- ای پسر این سرّ ز من بشنوی — بیخود باشی و در این ره روی

۳۰۸- غرق شوی گر تو به تن بوده — از من بگذر که بمن بوده

۳۰۹- این تن اسپ است که با تو بود — او را بگذار بمن او بود

۳۱۰- این تن خاکی بمیانت حجاب — او را بردار شوی کامیاب

۳۱۱- گر تو به او باشی بد میردی — از ره محبوب تو رد میردی

۳۱۲- باش تو آزاد از این جان و تن — تا برسی در درگه آن ذوالمنن

۳۱۳- غرق کنی غرق کنی غرق کن — هم شوی زین جسم برافرق کن

۳۱۴- این همه تاریکی و تاریکی ست — راه خداوند چه باریکی ست

۳۱۵- گر تو شوی واقف از اسرار او — تا کروی نعرهٔ انا الحق کو

۳۱۶- باشد هی های که واقف نئے — چون بگفتاری تو بدام دوئی

۳۱۷- بگسل یکبارگی این دام را — باشد زین سر چه خبر عام را

۳۱۸- دام همین را تو اگر بگسلی — در دو جهان میشوی آن منجلی

دل

۳۱۹- دود همه رفت نئے هوا — تا که برسید از دو یک گدا

٣٠٦. گهوڙو ٻڌي ريج ۾ مان نه ٻڌم - هو ڪاڏي ويو ۽ مان ڪاٿي رهيس.

٣٠٧. اي پٽ اهي راز مون کان ٻڌ - بيخود ٿي ۽ پوءِ هن راه تي هل.

٣٠٨. غرق ٿيءُ جيڪڏهن تو کي جسم آهي - انهيءَ خوديءَ کي ڇڏي ڏي جا تون سان ساٿ آهي.

٣٠٩. هيءُ جسم جو تون سان ساٿ آهي سو گهوڙي مثل آهي - انهيءَ کي ڇڏ جو تون سان ساٿ آهي.

٣١٠. هي خاڪي جسم تنهنجي وچ پردو آهي - انهيءَ کي هٽاءِ ته ڪامياب ٿئين.

٣١١. جيڪڏهن تون هن سان گڏ آهين ته خراب هلين ٿو - محبوب جي راه کان رد ٿئين ٿو.

٣١٢. تون هن جسم کان آزاد ٿيءُ - ته خدا جي درگاه ۾ پهچين.

٣١٣. غرق ڪر غرق ڪر غرق ڪر - ته ساڳيو ٿئين، هن جسم کي غرق ڪر.

٣١٤. هيءَ سموري اونداهي ۾ اونداهي آهي - خدا جي راه ڪهڙي نه نازڪ آهي.

٣١٥. جڏهن تون هنجي راز مان واقف ٿيندين - ته انا الحق جو نعرو هڻندين.

٣١٦. افسوس جو تون هن راز کان واقف نه آهين - جو تون دنيا جي دام ۾ ڦاٿو آهين.

٣١٧. هن ڦاهي کي هڪ دفعو ٽوڙ - هن راز جي عام کي خبر نه آهي.

٣١٨. هن ڦاهي کي جو تون ٽوڙيندين - ته ٻنهي جهانن ۾ روشن ٿيندين.

وله

٣١٩. دونهون هوا جي طرف تي ويو - ته هن کان هڪ فقير پڇيو.

۳۲۰۔ ای تو سیہ پوش کجا میروی — زین جا بگذشتہ چہ جا میروی

۳۲۱۔ آمدن تو ز کجا بودہ است — رفتن تو گو کہ چہ جا بودہ است

۳۲۲۔ گفت بافسوس کہ ای دلق پوش — بشنوی این حال ز من دار گوش

۳۲۳۔ نہ خبر از آمدن و رفتن ست — دست ز ہستی خود دان کشتن ست

۳۲۴۔ ما کہ ندانم کہ کجا مے روم — خبر ندارم چہ جا مے روم

۳۲۵۔ ما کہ ندانم ز کجا آمدم — نہ ز زمین نے ز ہوا آمدم

۳۲۶۔ نیست وجودیم وجودم کجاست — بودن ما نیست بودم کجاست

۳۲۷۔ بود و نابود ندانم کہ چیست — حیران در حیرت باشم کہ کیست

۳۲۸۔ ای پسر این دان کہ کیم کیستم — خیال ہمین دار کہ من نیستم

۳۲۹۔ ہیچ مجالے نبود دو در را — یاد بود آورد نابود را

۳۳۰۔ بودن تو نیست ہمہ بود خدا — بودنت از بودن او ای گدا

دل

۳۳۱۔ از نے پرسید یکی ہوشمند — تا بکے ہمے باشی تو بند بند

۳۳۲۔ می کنی آواز ز ہجر و فراق — می شود افزوں ہر اشتیاق

۳۳۳۔ باز آن نی گفت کہ ای شیخ پیر — مارا نبود خبرے از نفیر

۳۲۰. ته اي ڪاري پوشاڪ وارا ڪاڏي ٿو وڃين. مون جاءِ ڪي جتي ڪاڏي ٿو وڃين.

۳۲۱. تنهنجو اچڻ ڪٿان ٿيو آهي. ۽ ڪهڙي طرف وڃي رهيو آهين.

۳۲۲. افسوس سان چيائين ته اي گودڙي پوش. هي حال مون کان ٻڌ ۽ ڪن ڏي.

۳۲۳. اچڻ جي خبر ئي نه وڃڻ جي خبر ئي. پنهنجي هستي کان هٿ ڌوئي ڇڏيو اٿم.

۳۲۴. مون کي خبر نه آهي ته ڪاڏي وڃان ٿو. خبر نه اٿم ته ڪهڙي جاءِ ڏانهن وڃان ٿو.

۳۲۵. مون خبر نه آهي ته ڪٿان آيو آهيان. نه زمين کان ۽ نه هوا کان آيو آهيان.

۳۲۶. وجود ڪو نه اٿم منهنجو وجود ڪٿي آهي. منهنجي هستي ڪاڏي آهي منهنجي هستي ڪٿي آهي.

۳۲۷. هتي ۽ نه هتي نه ٿو ڄاڻان ته ڇا آهي. حيرت ۾ حيران آهيان ته ڪير آهيان.

۳۲۸. اي پٽ! ائين سمجهه ته ڪير آهيان ڇا آهيان. ائين ڄاڻ ته ڪجهه نه آهيان.

۳۲۹. دنهي کي ڪا به طاقت نه آهي. جو نابود کي بود ڪري.

۳۳۰. تنهنجو هتي نه آهي سڀ هتي خدا جو آهي. اي فقير تنهنجو هتي هنجي هتي ما آهي

ولہ

۳۳۱. هڪڙي سياڻي ماڻهون بنسري کان پڇيو. تون اهڙي طرح بند ۾ ڇو آهين.

۳۳۲. تون هجر ۽ فراق مان آواز ڪرين ٿي. جو منهنجو شوق وڌي ٿو.

۳۳۳. پوءِ انهيءَ بنسري چيو اي شيخ پير. مون کي آواز جي ڪا خبر نه آهي.

۳۳۴۔ کیست همان کس که صدا میکند   پرس ازان کس که قدا میکند

۳۳۵۔ باز بپرسید یکے ازدمہ   چون تو گشتی دم برآتش ہمہ

۳۳۶۔ گفت کہ ای دانا ہم پرہنر   نیست مرا از دم آتش خود خبر

۳۳۷۔ کیست ہمان کس کہ دم میکشد   پوست ہمیں ست دم از وی کشد

۳۳۸۔ من بمیان ہیچ نیم تو نگر   ہرچہ بود آن بود او سربسر

۳۳۹۔ بیخبر از خود شدن ای پسر   خود تو ندانے کہ شوی بہرہ ور

۳۴۰۔ دیدن گفتن کہ شنیدن ازو   تا تو نیئے آنچہ بود جملہ او

۳۴۱۔ بگذر یکبارگے از ما و من   کن تو فراموش ہمہ خویشتن

۳۴۲۔ گویا او ہست نہ گویا توئے   جویا او ہست نہ جویا توئے

ولہ

۳۴۳۔ بازرگانے بشہر القوال   بود پسرش خوب بحسن کمال

۳۴۴۔ بود بخط اخضر افروز روی   ہمچو سیہ مار بہ پیچیدہ موی

۳۴۵۔ روز یکے خویشتن آراستہ   جامۂ زرین بہ تن ساختہ

۳۴۶۔ بلور یاقوت مرصع نمود   ہم بہ زمرد و بالماس زود

۳۴۷۔ پیچا پیچے زلف او بیختہ   عطر گلاب بسر در ریختہ

۳۳۴. اهو ڪير آهي جو آواز ڪري ٿو. انهيءَ کان پڇ جو ڦڏا ڪري ٿو.

۳۳۵. ودي پڇيائيس ته جڏهن تون هڪ دم ڪٽي ٿي، ته سيني جي دم ۾ ٻاهه پيدا ڪرين ٿي.

۳۳۶. چيائين اي سياڻا مان انهيءَ کان ٻچيل آهيان، مونکي پنهنجي دم ڪٽڻ جي خبر نه آهي.

۳۳۷. اهو ڪير آهي جو دم ڪٽي ٿو. هيءَ ڪل آهي دم اهو ڪٽي ٿو.

۳۳۸. تون ڏس مان ڪنهن جي وچ ۾ نه آهيان. جيڪي ڪي آهي سراسر هو آهي.

۳۳۹. اي پٽ تون پاڻ کان بي خبر ٿيءُ. جڏهن تون پاڻ وڃائيندين ته ٻهري ورتيندين.

۳۴۰. ڏسڻ، ٻڌڻ ٻولڻ سڀ هنڪان آهي. تون نه آهين جيڪي آهي جمله هو آهي.

۳۴۱. هڪ دفعه مان ۽ اسان ڪي چڱا. تون پاڻ کي سمورو وساري ڇڏ.

۳۴۲. چوندڙ اهو آهي نه چوندڙ تون آهين. ٻولهيندڙ اهو آهي ۽ نه تون.

ولہ

۳۴۳. قوال شهر ۾ هڪڙو واپاري هو. جنهن کي پٽ موجو نهايت حسن وارو هو.

۳۴۴. سندس سبزخط ۽ خال ۽ چمڪندڙ منهن هو ۽ ڪلا وار گهنڊي دار ناڳ وانگر هوا.

۳۴۵. هڪڙي ڏينهن هن پاڻ کي سينگاريو. ۽ زريءَ جو لباس بدن تي ڍڪيو.

۳۴۶. موتي ۽ ياقوت مڙهيا. زمرد ۽ هيرا پاتا.

۳۴۷. وڏو ڪڙو وار لٽڪايا. عطر ۽ گلاب ڇڙڪايا.

۲۴۸۔ خوبی زیبائی رخسار شد | خوبی چشمش در خمار شد

۲۴۹۔ چون رُخِ خود را در آئینہ دید | در منظر شش صورت آمد پدید

۲۵۰۔ صورت خود دید حیران مست شد | کز نجود ہم سر گشتہ شد

۲۵۱۔ مدت چندین بخود آشفتہ بود | خود بصورت خویش چہ سرگشتہ بود

۲۵۲۔ گریہ سحرے کرد بسر راہہا | نالہ و فریاد لیے آہہا

۲۵۳۔ از ہجر و درد سحرے گفت او | یار بد ستیم کہ چون غم در او

۲۵۴۔ اینکہ سحرے بینم آن یار را | حال بگویم کس ہشیار را

۲۵۵۔ یک نحے آید در دست ما | بر جنش دیوان ہم مست ما

۲۵۶۔ گاہ برقص آید گہ در خروش | گاہ بیان سحر کند گہ خموش

۲۵۷۔ گوید در وصل سحابین ہجر چیست | تاکہ ندانم کہ این شخص چیست

۲۵۸۔ در منظرم آید در دست نیست | واقف این رمز بجز مست نیست

۲۵۹۔ آمد آگاہ کہ صاحب دلے | گفت تو زین سر نہ واقف ولی

۲۶۰۔ دیگر صورت تو در میان | صورت تو ہست شنوای جوان

۲۶۱۔ بر حسن خویش تو آشفتہ | عاشق بر خود خود تو گشتہ

٣٤. هن جي ڳلن تي لالائي چمڪڻ لڳي. هن جو مست اکيون خمار ۾ اچي ويون.

٣٤. جڏهن هن پنهنجو منهن آرسي ۾ ڏٺو ته ڪيس پنهنجي صورت سهڻي ڏسڻ ۾ آئي.

٣٥. پنهنجي صورت ڏسي اهڙو ته مست ٿي ويو. جو هو بيخودي ۾ حيران ٿي ويو.

٣٥. ڪيترو وقت پاڻ ڦي پريشان هو. ۽ پاڻ پنهنجي صورت تي حيران هو.

٣٥. رستي تي رنو ٿي. ۽ ڏاڍيون وانهون ۾ آهون ڪيائين ٿي.

٣٥. درد ۽ فراق کان هن هيئن ٿي چيو. يار منهنجي هٿ ۾ آهي. پر هنجو غم ڇو آهي؟

٣٥. اڻين جي مان يار کي ڏسان ٿو. اهو ڪنهن هوشيار سان حال اوريان.

٣٥. مان هنجي حُسن تي مست آهيان. ليڪن هو منهنجي هٿ نه ٿو اچي.

٣٥. ڪڏهن ناچ ٿي ڪيو ڪڏهن جوش ٿي ڪيو. ڪڏهن درد جي بيان ٿي ڪيو ته
ڪڏهن ماٺ ۾ هليو.

٣٥. چيائين ته هن وصل ۽ فراق ڇا آهي. جو نٿو ڄاڻان ته هي شخص ڪير آهي.

٣٥. نظر ۾ اچي ٿو مگر هٿ نٿو اچي. انهي رمز جي خبر مست کان سواءِ ٻي ڪي نه آهي.

٣٥. اوچتو ڪيس هڪ صاحب دل نظر آيو. جنهن پڇيس ته تو کي هن رمز جي خبر نه آهي؟

٣٦. هن ٻڌ اليس ته تنهنجي وچ ۾ ٻي صورت ڪانه آهي. اي جوان ٻڌ ته اها تنهنجي ئي
صورت آهي.

٣٦١. تون پنهنجي حسن تي پريشان ٿيو آهين. تون پنهنجو پاڻ تي عاشق ٿيو آهين.

۳۶۲۔ نیست بجز تو محبوبے دگر ۔۔۔ چشم کشائے و تو در خود نگر

۳۶۳۔ خود را خود می نگرے کن یقین ۔۔۔ عاشق بر خود شدۂ ہم ببین

۳۶۴۔ از تو نے یکدم باشد برون ۔۔۔ جلوہ جمالش تو بہ بین اندرون

۳۶۵۔ ای پسرے بگذر تو از دوئے ۔۔۔ خود را شناس کہ او خود توئی

۳۶۶۔ عاشق و معشوق توئی نیست شک ۔۔۔ گر تو یقین داری و آن ہر دو یک

۳۶۷۔ لیل چہ گفتہ بشنوی روز را ۔۔۔ تا بکنم محو ہجر و سوز را

۳۶۸۔ جمع شوم ہر دو بیک دیگرے ۔۔۔ ہم رہم از ہجر شوم یکسری

۳۶۹۔ گر تو سے آئی من میر دم ۔۔۔ وصل نمی گردد چون یک شوم

۳۷۰۔ روز بداده است جواب این بجا ۔۔۔ کہ ای شب یار تو بیابی کجا

۳۷۱۔ گر تو سے بلشے تا من نیم ۔۔۔ در من باشم تو نبی نہ دم

۳۷۲۔ یا من باشیم و یا باشی تو ۔۔۔ ہر دو تمانیم بشنو

۳۷۳۔ ہر دو نمانند بماند یکے ۔۔۔ در رہ توحید نیاری شکے

۳۷۴۔ دو تو مبین دو تو مدان دو مگو ۔۔۔ در رہ تحقیق رو ئے دو مجو

۳۷۵۔ کس ببرد فی ہست تبہ میرود ۔۔۔ او بمیان شک و شبہ میرود

٣٦٢. تو کان سواءِ ٻيو ڪو محبوب ڪونہ آهي - تون اڪ ڪل ۾ پاڻ ۾ ٻهاتي پاءِ.

٣٦٣. تون يقين ڪر تہ تون پنهنجو پاڻ کي ڏسين ٿو - ۽ ڏس تہ پنهنجو پاڻ تي عاشق ٿيو آهين.

٣٦٤. هو تو کان هڪ دم بہ ٻاهر نہ آهي - تون هنجو حسن جمال پنهنجي اندر ۾ ڏس.

٣٦٥. اي پٽ! تون دُئي کان ٻاهر نڪر. پاڻ کي سڃاڻ تہ اهو تون پاڻ آهين.

٣٦٦. عاشق ۽ معشوق تون ئي آهين انهيءَ ۾ شڪ نہ آهي. جيڪڏهن يقين اچئي تہ ٻئي هڪ آهيو.

٣٦٧. تون ڀڄ تہ رات ڏينهن کي چاهيو؟ تہ مان فراق ۾ سوز کي وساري ڇڏيان ٿي.

٣٦٨. ٻئي هڪ ٻي سان گڏ ٿيون. ۽ جدائي ۽ هجر جي تڪليف کان آزاد ٿيون.

٣٦٩. جيڪڏهن تون اچين ٿو تہ مان مري ويان ٿي يعني گم ٿي وڃان ٿي. جيسين
هڪ نہ ٿينداسون تہ وصل نہ ٿيندو.

٣٧٠. ڏينهن جواب ڏنو تہ هيءُ ٺيڪ آهي. او رات تون مونکي ڪٿين هٿ ڪري سگھندين.

٣٧١. جيڪڏهن تون آهين تہ مان نہ آهيان. جيڪڏهن مان آهيان تہ تون هوندين بہ نہ ٻيو.

٣٧٢. يا تون هج يا مان، ڇهان - تون ٻڌ نہ ٻڌ ٻئي گڏ نہ هونداسون.

٣٧٣. ٻئي نہ رهنداسون رڳو هڪ رهندو. تون وحدت جي راهہ ۾ شڪ نہ آڻ.

٣٧٤. تون بہ نہ ڏس، بہ نہ چاھ بہ نہ چئو. جيڪڏهن حق جي راھ تي هلين تہ بہ نہ ڳولھ.

٣٧٥. جنهن کي دُئي آهي سو برباد ٿئي ٿو. اُهو شڪ ۽ گمان ۾ رهي ٿو.

۲۷۶ چند بگفتیم کلام ای پسر — تا نه تو گردد ذره اثر

۲۷۷ تو ز کجائی و کجا آمدی — گو تو بما تا ز چه جا آمدی

۲۷۸ ای در اول که تو نابوده — دان که به نابودن در بوده

۲۷۹ بودن تو نیست همه هستی اوست — تو بمیان نیستی و هست دوست

۲۸۰ بگذر از ما و منی ای گدا — نیست همه هست همان یک خدا

۲۸۱ ای که بسپر دور تو از تن بیاش — پاک منزه تو ز ما من بباش

۲۸۲ جمع شدند آن همه خفاشها — تا بکنم کشف حجر خود را رها

۲۸۳ در پی خورشید بگفتیم همه — باشیم بیدار نخفتیم همه

۲۸۴ سازم پرواز سوی آفتاب — تا که به بینیم شوم کامیاب

۲۸۵ جمله بگفت تا که کجا خور بود — می شنوم نامش اگر بود

۲۸۶ تا که کجا باشد خورشید او — گر بود او تا نگرد هر سو

۲۸۷ نبود خورشید گذار بدین — قصه خلاف است نبد اندرین

۲۸۸ عاقبت آن هر همه پرواز کرد — در طلب خور همه آواز کرد

۲۸۹ آمده ام خود در از دو یک تر — اینکه همی بینم او سر بسر

٣٧٦. اي پٽ! تو کي هيترو چوان ٿو. مگر تو تي ذرو به اثر نه ٿئي ٿو.

٣٧٧. تون ڪير آهين ڪٿان آيو آهين. تون مون کي ٻڌاءِ ته ڪهڙي جاءِ کان آيو آهين.

٣٧٨. پهريان ته تون هئين ئي ڪونه. ۽ نه هاڻ منجهان هاڻ ۾ آيو آهين.

٣٧٩. تنهنجو هاڻ نه آهي مئي مستي هن جي آهي. تون وچ ۾ نه آهين سڀ دوست آهي.

٣٨٠. اي فقير تون مان ۽ اسان کي ڇڏي ڏي. پوءِ ڪجهه نه آهي فقط خدا آهي.

٣٨١. اي پٽ تون پنهنجي جسم کان آزاد ٿيءُ. مان ۽ اسان (خوديءَ) کان پاڪ ۽ صاف ٿيءُ.

وله

٣٨٢. هڪ دفعو سڀ ڇوڙا اچي پاڻ ۾ گڏ ٿيا. ته پنهنجي ملڪ کي آزاد ڪريون.

٣٨٣. اسان سڀ سچ جي پٺتان نه لڪندا اسون. اسان بيدار ٿيون ۽ سمهين نه پئون.

٣٨٤. اسان سچ جي طرف اڏامندا اسون. ۽ ڏسون ته اسان ڪامياب ٿيون ٿا.

٣٨٥. سيني چيو ته سچ ڪٿي آهي. جيڪڏهن مونجهي هات ته هن جو نالو ٻڌون ها.

٣٨٦. ته اهو سچ ڪٿي آهي. جيڪڏهن هجي ته جيڪر اسان نه ڏسون.

٣٨٧. سچ نه آهي انهيءَ ڳالهه کي ڇڏي ڏيون. اٿين چاڙهو ته ايها ڳالهه ڪوڙي آهي.

٣٨٨. آخر سڀئي اڏامي اٿا. سڀني سچ جي طلب جو آواز ڪيو.

٣٨٩. پاڻ اچي هن کي نزديڪ پهتا آهيون. هاڻ هن کي صفا ڏسندا اسون.

۳۹۰. باز بگویند که بگذشته‌ایم　　پیش و پس از شمس که ما رفته‌ایم

۳۹۱. از ما خورشید پس افتاده است　　خیال این ما را بدل افتاده است

ولہ

۳۹۲. بوم چه صحرای همه در نوردد　　بال و پر و کس بسلامت نبرد

۳۹۳. بال و پر آن جا ز همه بگسلید　　تا که فتادند بزمین آن پلید

۳۹۴. لیک چه بینند همان چشم کور　　شمس عیان ست نزد خنده روز

۳۹۵. باشد موجود خدا جابجا　　عین عیان ست ببین هر کجا

۳۹۶. دیده که دیدار کند دیده اوست　　دیده بی دیدن چون پاره پوست

۳۹۷. چشم کشا تا تو به بینی خدا　　کور نه بینند خدا ای گدا

ولہ

۳۹۸. بود در اول مجنون این چنین　　گریه همی کرد ز خون حزین

۳۹۹. خون همی ریخت ز دیده چنان　　سرخ همی گشت همه دشت آن

۴۰۰. قطره خون می فتد و بر زمین　　نام لیلی می شد زد هم چنین

۴۰۱. آه پیا پی ز درون می کشید　　چاشنی درد فزون می چشید

۴۰۲. نامه سوی لیلی او می نوشت　　روز بر وز آن رهبر می فرست

۴۰۳. من بغم و درد فتادم بسی　　از طرف تو نه بیاید کسی

٣٩٠. وري ڇپائون ته اسان سڀ کان اڳي لنگهي ويا آهيون. هيڏي هوڏي سڀ کان پري ويا آهيون.

٣٩١. اسان کان پوءِ سڀ ڪري پيو. اهو خيال اسان جي دل ۾ ويٺو آهي.

ولہ

٣٩٢. ڇاڇل ڇا بيابان سيني ڦريا. ڪنهن جا به پير يا ڪنب سلامت نه رهيا.

٣٩٣. پرءِ ڪنب سيني انهيءَ جاءِ تي ڇڻائي ڏنا. تان جو اُهي پليد اچي زمين تي ڪريا.

٣٩٤. مگر اکين کان انڌا اچا ڏسندا. جيڪنده ته سڀ ظاهر ظهور بيٺو آهي.

٣٩٥. خدا هر هنڌ موجود آهي. اک کولي ڏس ته هر هنڌ آهي.

٣٩٦. اک اها آهي جا ديدار ڪري ٿي. اک جا نٿي ڏسي سا ڪل جو ٺڪر آهي.

٣٩٧. اکيون کول ته خدا ڏسين. اي فقير! انڌو خدا کي ڪٿي ڏسندو؟

ولہ

٣٩٨. پهريان مجنون هو. قتيل خون سان گريه تي ڪيائين.

٣٩٩. هن جي اکين مان اهڙو ته خون ٿي وهيو. جنهن کان سارو بيابان ڳاڙهو ٿي پيو.

٤٠٠. جو قطرو زمين تي ڪريو ٿي. اُن مان ليلى جو نالو نهي ٿي پيو.

٤٠١. اندر مان هڪ بسي پويان آه تي ڪڍيائين. ۽ درد جي چاشني تي چکيائين.

٤٠٢. ليلى جي طرف خط ٿي لکيائين. روز روز ان ڏانهن قاصد ٿي موڪليائين.

٤٠٣. مان درد ۽ غم ۾ مبتلا آهيان. مگر تنهنجي طرف کان ڪوئي به نٿو اچي.

۴۰۴۔ نیست پیغام آورے کاید ز تو — دو فتادن کہ نباید ز تو

۴۰۵۔ ہی چہ کنم کز خود من رفتہ ام — مست کہ در عشق تو من گشتہ ام

۴۰۶۔ با تو کمے گوید کس حال ما — خاک بیالودہ احوالِ ما

۴۰۷۔ ای تو بہ بستر من آئے اگر — حال چنین خاک آلودہ نگر

۴۰۸۔ زان پس عشقش عقلش را براند — تا ز نوشتن واز خواندن بماند

۴۰۹۔ باز لسانے پس پیغامہا — او کہ ہمے واویلا نامہا

۴۱۰۔ بعد از وحوصلہ پیغام او — رفت مگر یاد کند نام او

۴۱۱۔ لیلی می کرد شب و روز آن — لیلے لیلی شد او تام خوان

۴۱۲۔ بعد ز مدت شد این حال او — رفت بہ یکبار گے قال او

۴۱۳۔ گفت کہ انا لیلے دارم خبر — لیلے ما ئیم نہ لیلے دگر

۴۱۴۔ گیرد چون عشق کمالت ببین — بگذرد او ہم ز وجودِ ہمین

۴۱۵۔ تا چو شہ عشق کمالت گرفت — او ہم یکبار گے از خود برفت

۴۱۶۔ بیخبر از خویشتنِ او شدہ — باز ہمان انا الحق گو او شدہ

۴۱۷۔ رفت ہمیں باقے آن ماند یار — ہر چہ بگوید ہمہ بی اختیار

۴۰۴. ڪو به قاصد ڪونهي جو تنهنجي طرف کان اچي. وري ڪرڻ توکي نه جڳائي.

۴۰۵. ماڻهن ڇا ڪريان جو سڀني کان بيوس آهيان. تنهنجي عشق ۾ مان مست ٿي پيو آهيان.

۴۰۶. مٿي ۾ ثقيل منهنجو حال آهي. مگر منهنجو ايهو حال توکي ڪوئي به نٿو ٻڌائي.

۴۰۷. جيڪر تون هيڪر منهنجي ڏي اچين. اهو مٿي ۾ ثقيل حال منهنجو اچي ڏسين.

۴۰۸. انهيءَ کانپوءِ تنهنجي عشق منهنجو هوش عقل کسي ورتو آهي. تان جو لکڻ پڙهڻ وسري ويو آهي.

۴۰۹. پوءِ زباني پيغام موڪلڻ لڳو. جن مان لاءِ مصيبت پيدا ڪئي.

۴۱۰. پوءِ ته مون کان پيغام موڪلڻ جو به حوصلو هليو ويو. مگر ليليٰ جو نالو ياد ڪندو رهيو.

۴۱۱. رات ڏينهن ليليٰ ليليٰ ڪندو رهيو. ليليٰ جو نالو هن جو ورد ٿي پيو.

۴۱۲. ڪجهه وقت کانپوءِ هن جو اهو حال ٿيو. جو هن کان هيڪڙ نمو قال وسري ويو.

۴۱۳. چيائين ته مان ليليٰ آهيان مونکي خبر آهي. ليليٰ مان آهيان، ليليٰ ٻي ڪا نه آهي.

۴۱۴. ڏسو ته جڏهن عشق ڪمالت وٺي ٿو. ته هو پنهنجي وجود کي هنئين وساري ٿو.

۴۱۵. جڏهن شهنشاهه عشق ڪمالت ورتي. ته هو منصور پاڻ کي وساري ڇڏي ٿو.

۴۱۶. هو منصور بيخبر ٿئي ٿو. انهيءَ کان پوءِ انا الحق جو نعرو هڻي ٿو.

۴۱۷. پاڻ کان هليو وڃي ته باقي وڃي يار رهي ٿو. جيڪي ڪي چوي ٿو سو بي اختيار چوي ٿو.

۴۱۸. بود گویا ز هستی خویش — رست چون از خود و ز دین کیش

۴۱۹. جز حق تا هیچ نماند در او — تهمت زنهار نباشد بر او

۴۲۰. اینکه وجود خویش وجود خداست — بادشه او گرچه بظاهر گداست

۴۲۱. نعرهٔ منصور خدائی بزد — رست بود از خویشتن آن نیکمرد

۴۲۲. هم منزل خواجهٔ عطار بود — واقف زین سرّ و اسرار بود

۴۲۳. شمس الحق تبریز درین راه بود — از همه اسرار حق آگاه بود

۴۲۴. باشند از عشق همین کارها — گاه دهد تخت گهی دارها

۴۲۵. روزی پرسید ز چندان کسی — چون گذرانید درانجا بسی

۴۲۶. هر همه مرغان که به آباد خویش — در شهر انند همه شاد خویش

۴۲۷. چون که بگورستان جا کرده اید — وطن چرا اینجائی کرده اید

۴۲۸. چند بدو داد جواب این عقول — تا تو ندانی شنوای بوالفضول

۴۲۹. هست مکانیم بویرانهٔ — او را نه سر لیست که دیوانهٔ

۴۳۰. این وطن ماست چه آباد تر — هر کس نه آید آزاد تر

۴۳۱. تا سوی شهر آن نرود هیچ کس — زین سبب کردیم آباد بس

۴۱۸. يعني هو پنهنجي وجود کان آزاد ٿئي ٿو. اهو دين ۽ مذهب کان پڻ آزاد ٿئي ٿو.

۴۱۹. جنهن ۾ حق کان سواءِ ٻيو ڪجهه نه رهيو. هن تي ڪا به تهمت اچي نٿي سگهي.

۴۲۰. هيءُ جو وجود آهي خدا جو وجود آهي. اهو بادشاهه آهي اگرچه بظاهر فقير هجي.

۴۲۱. منصور خدائي جو نعرو هنيو. اهو نيڪ مرد پاڻ کان آزاد ٿيو هو.

۴۲۲. خواجه عطار جي ٻه ساڳي منزل هئي. هو به سمورن رازن رمزن کان واقف هو.

۴۲۳. شمس تبريز پڻ انهيءَ رستي تي هو. هو الله جي سمورن اسرارن کان واقف هو.

۴۲۴. عشق جا ايهي ڪم آهن ته ڪڏهن تخت تي ويهاري ته ڪڏهن سولي تي لٽڪائي ٿو.

۴۲۵. مڪڙيءَ ڏينهن چيريءَ کان پڇيو ويو. ته هن جاءِ ۾ گهٽ ڇو ٿو رهين.

۴۲۶. سيئي پڪي آباد ۽ خوش آهن. اهي سيئي شهر ۾ شاد ۽ خوش آهن.

۴۲۷. تو قبرستان ۾ ڪيئن جاءِ ناهي آهي ۽ اتي بيجا وطن بنايو آهي.

۴۲۸. چيري جواب ڏنو ته هي ڪهڙي عقل جي ڳالهه آهي جو نٿي چاهين مون کان هٽ اي بي سمجھ.

۴۲۹. ويراني منهنجي جاءِ آهي. ايهان ڪي خبر آهي جو ديوانو آهي.

۴۳۰. هيءُ منهنجو وطن ڪهڙو نه زياده آباد آهي. مر ڪوئي زياده آزاد متي اچي ٿو.

۴۳۱. ته اهو ماڻهون وڏي موتي ٿهون وسيدو. بس انهيءَ سبب ڪري هيءُ جاءِ آباد ڪئي اٿم.

٤٣٢. شهر شما هست رجوعے بما ۔ روز بروز آید در وطن ما

٤٣٣. زانجا آن طرف نیاید کسے ۔ زان طرف این طرف بیاید بسی

٤٣٤. چند لبو دبستن دل با فنا ۔ نیست فنا این جا باشد بقا

٤٣٥. این ست نصیحت پسرم گوشدار ۔ باش خبردار ازین هوشدار

دل

٤٣٦. باش تو فرزانه ز دیوانگی ۔ هست همین کار بمردانگی

٤٣٧. گر تو زما پرسی دیوانه باش ۔ در دو جهان همچن مردانه باش

٤٣٨. ای جز مستے همه ناقابلی ست ۔ غافلی و غافلے و غافلی ست

٤٣٩. مستی آنست که از خود رهد ۔ غافل از کار جهان مے شود

٤٤٠. تا ز تو دنیا و ز کار جهان ۔ عاشق باشے و بیابی امان

٤٤١. بگذر از کار جهان اے پسر ۔ یکجا آن کن تو زما سر بسر

٤٤٢. کار جهان جمله ابتر بود ۔ خود برہاے تو بهتر بود

٤٤٣. ای تو به تنهائی خود رانگن ۔ تا که شوی در دو جهان صدف نگین

٤٤٤. کار جهان دان که پریشانی ست ۔ عاقبت این کار پشیمانی ست

٤٤٥. گشتن ازین کار جهان سخت تر ۔ هر که بحق ست بود داد خبر

۶۳۲. اوهانجو شهر مون ڏانهن موٽ ڪري ٿو. روز روز منهنجي وطن ڏانهن اچي ٿو.

۶۳۳. هن جاءِ تان ڪوئي موتي گهرڻ ٿو وڃي. مگر اوهان جي جاءِ تان هر ڪو منهنجي جاءِ ڏانهن اچي ٿو.

۶۳۴. فنا سان دل جو ڪهڙو بندڻ آهي. هتي فنا نه آهي مگر بقا آهي.

۶۳۵. پٽ هنئَ نصيحت ڪن ڏئي ٻڌ. هوش رک هن کان خبردار ٿيءُ.

وله

۶۳۶. تون چريائي کي ڇڏ، عقل وارو ٿيءُ. هتي ڪم مردانگي جو آهي.

۶۳۷. جيڪڏهن تون مون کان پڇين ته ديوانو ٿيءُ، ٻنهي جهانن ۾ مردن وانگر ٿيءُ.

۶۳۸. مستي کان سواءِ سڀ بي عقلي آهي ۽ ايها بي خبري، بي خبري، بي خبري آهي.

۶۳۹. مستي اها آهي جو پاڻ کان آزاد ڪري ٿي. ۽ دنيا جي ڪم ڪار کان غافل ڪري ٿي.

۶۴۰. عاشق ٿي ته توکي دنيا جي سڀني ڪمن ڪارن کان نجات حاصل ٿئي.

۶۴۱. اي پٽ دنيا جي ڪم ڪار کي ڇڏي ڏي. پاڻ کي تومان کان صفا آزاد ڪر.

۶۴۲. دنيا جو ڪم ڪار خراب آهي. پاڻ کي ان کان آزاد ڪرڻ بهتر آهي.

۶۴۳. تون پاڻ کي اڪيلائي ۾ رک. ته ٻنهي جهانن ۾ قطار پيئندڙ ٿئين.

۶۴۴. دنيا جو ڪم ڪار پريشاني آهي. ان ڪم جي پڇاڙي پشيماني آهي.

۶۴۵. دنيا جي ڪم ڪار کان بيخبر اهو ٿيندو. جو حق جي رستي تي هوندو ۽ باخبر هوندو.

۴۴۶. بگذر از خویشتن ای مردکار — ورنه بباشتے به خجالت خوار

۴۴۷. قصه کوتاه کنے از جهاں — چند بگوئیم عیان در بیان

۴۴۸. بگذر از شر فرزانگے — چند همه هست به دیوانگی

۴۴۹. آنکس دیوانه درین ره نشد — دان که سزاوار شهانه نشد

۴۵۰. آنکه بود غافل از کار خویش — یافته او در خود آن یار خویش

۴۵۱. یار نه دورست آن نزدیک تر — لیک ز اسرار خودت بیخبر

۴۵۲. این خودی خویش که دانسته — تا حق بر کذب کمر بسته

۴۵۳. این خودی اوست بدانے اگر — تا تو کجا هستے ای بی خبر

۴۵۴. تا تو بیجنزے که چون انبیان — گردد آن ذات خدا در عیان

ولہ

۴۵۵. چون که یشام یک تجار بود — شترش در زیر گران بار بود

۴۵۶. رفت سو روم بسوداگرے — تا که فروشد همه جامه زری

۴۵۷. تا به قضا در ره شترش بمرد — بارشش افتاد برفت او بجرد

۴۵۸. گریه کنان تاجر شد پر ز درد — اشترتا خوب بود او چون بمرد

۴۵۹. گفت گران قیمت این شتر بود — تیز روان تیز روان می نمود

٤٤٦. اي مرد تون پاڻ کي وساري ڇڏ. نت خوار خراب ٿيندين.

٤٤٧. دنيا جي ڳالهين کي ڇڏي ڏي. تو کي مان صفا بيان ڪري ٻڌايان ٿو.

٤٤٨. انهيءَ عقل واري شر کي ڇڏي ڏي. سمجهه خير ديوانگي سان ساڻ آهي.

٤٤٩. جيڪو ماڻهون هن رستي ۾ ديوانو نه ٿيو. سمجهه اهو بادشاهي جي لائق نه آهي.

٤٥٠. جنهن پاڻ هن ڪم ڪار کان آزاد ڪيو. سمجهه ته هن پنهنجي يار کي پاڻ ۾ پاتو.

٤٥١. يار پري نه آهي مگر ويجهو آهي. مگر تون هن راز کان بي خبر آهين.

٤٥٢. هيءَ جو تون پنهنجي هستي سمجهين ٿو. سو تو ڪوڙ تي ڪمر ٻڌي آهي.

٤٥٣. هيءَ هستي هن جي آهي. اي بي خبر تنهنجي هستي ڪٿي آهي؟

٤٥٤. جيڪڏهن تون پاڻ کي وڃان ڪيئي ڇڏيندين، ته خدا جي ذات تو کي ڏسڻ ۾ ايندي.

ولهٗ

٤٥٥. شام ملڪ ۾ هڪڙو واپاري هو. جنهن جي اُٺ تي گهڻو بار لڏيل هو.

٤٥٦. هو روم ملڪ ڏانهن سوداگري لاءِ ويو ٿي. زريءَ جي پوشاڪن جي وڪري ڪرڻ لاءِ.

٤٥٧. اتفاق سان سندس اُٺ رستي ۾ مري ويو. بار ڪيري ڪري هو هليو ويو.

٤٥٨. واپاري درد مان اُٺ جا پار ڪيڻ لڳو. ته منهنجو ڏاڍو وسنو هو جو مري ويو.

٤٥٩. ڇائين ٿي ته منهنجو اُٺ وڏي قيمت وارو هو. ڏاڍو ڀلو هو ۽ تکو هلندو هو.

۴۶۰. چند بها داده بود م بر او | خوب تر آن بود به تیز رو
۴۶۱. باز بیفتاد بجیر ستبسی | بار این بردار دگر هست کسی
۴۶۲. آن کی کدام است که هی بردبار | اشتر هم بار هم و کیست یار
۴۶۳. قوت این شتر من رانبود | کا مش آن شخص دگر می فزود
۴۶۴. شخص دگر هست نهان در نهان | کار همه می کند ای جوان
۴۶۵. تا تو نیابی وهم اندر یقین | قوت نه هست گذر کن ازین

ول

۴۶۶. شتر بود جسم تو دان ای پسر | باور براو نکنی زو گذر
۴۶۷. ای لغنانی ست تقار ایاب | بگذر از بر ببین آفتاب
۴۶۸. اینکه تو می دانی رفتن مراست | هم شنیدن هم گفتن مراست
۴۶۹. گفتن تو نیست که گویای اوست | دیدن تو نیست که بینای اوست
۴۷۰. این همه رفتار ازو بوده است | نو تو گفتار از و بوده است

ول

۴۷۱. روز دشت آن نام خدا یاد کن | جز اسمش هر همه بر باد کن
۴۷۲. روی بگردان ز دطالف همه | نام خدا هست تحالف همه
۴۷۳. نام خدا را تواند که مدان | گرد وزاد علم عین عیان

٢٦٠. هنئي مان ڪيترين نه قيمت خرچي هئي. تڏهن اُهو سهڻو هو ۽ ڏاڍو تيز هو.

٢٦١. ورني کيس غيرت پهچي ويو. ڪو آهي اهڙو جو هيءُ بار پاڻ تي کڻي.

٢٦٢. اُهو هن وانگر ڪير آهي جو بار کڻي. هيءُ اُن هيءُ بار کڻڻ وارو آهي جو کڻي.

٢٦٣. ايها طاقت تنهنجي اُن جي نه هئي. اُها طاقت بيو شخص پيدا ڪري ٿو.

٢٦٤. اهو شخص بيو آهي جو اندر لڪل آهي. اي جوان اهو ئي سڀ ڪم ڪري ٿو.

٢٦٥. تون پنهنجي يقين ۾ وهم نه وجهه. ايها قوت هنجي آهي بي ڳالهه جڏهن ڏي.

ولہ

٢٦٦. اي پٽ اِهان ته اُن تنهنجو جسم آهي. انهيءَ کي اعتبار نه ڪر انهيءَ کي ڇڏ.

٢٦٧. هي فنا ٿيڻو آهي. تنهن ڪري تون بقا کي هٿ ڪر.

٢٦٨. اوتون سمجهين ٿو ته هلڻ منهنجو آهي، ٻڌڻ منهنجو آهي ڳالهائڻ منهنجو آهي.

٢٦٩. ڳالهائڻ تنهنجو نه آهي اهو هن جو ڳالهائڻ آهي. تنهنجو ڏسڻ نه آهي ڏسندڙ هو آهي.

٢٧٠. هي سڀوري رفتار هنجي آهي. هي نئين نئين گفتار هنجي آهي.

ولہ

٢٧١. رات ڏينهن خدا جي نالي کي ياد ڪر. انهيءَ نالي کانسواءِ ٻي سڀ کي برباد ڪر.

٢٧٢. ٻاين سيني وظيفن کان منهن مٽ. جو خدا جو نالو ڪل نعمت آهي.

٢٧٣. خدا جي نالي کي تون ٿورو نه سمجهه. انهيءَ مان سمورو باطني علم حاصل ٿئي ٿو.

۴۷۴۔ بود کسے طالب صادق مرید — آمد در خدمت خواجہ فرید

۴۷۵۔ گفت مرا راہ نمونے بکن — در دو جہاں بخت فزونی بکن

۴۷۶۔ اسم ہمان گو کہ بخوانیم ما — ای توفی اللہ دانیم ما

۴۷۷۔ شیخ چون سوال آن طالب شنید — اورا از جملہ مریدان گزید

۴۷۸۔ گفتش رو اللہ اللہ بخوان — اسم ہمیں پاک بدان ای جوان

۴۷۹۔ طالب با صدق و بیعت گرفت — شاغل با اسم فدا گشت رفت

۴۸۰۔ بعد یکے ساعت باز آمدہ — بستہ بازو بہ نیاز آمدہ

۴۸۱۔ در خدمت شیخ ہمیں عرض کرد — دل من ز اسم اللہ ہم سرد شد

۴۸۲۔ شیخ بپرسید از وای پسر — کافر گشتے و تو مرتد مگر

۴۸۳۔ از چہ سبب مرتد تو گشتہ — کہ این سخن از کافری گفتہ

۴۸۴۔ گفتش بر سخن ہمیں گوش دار — می کنم آن سر ہمہ آشکار

۴۸۵۔ تا کہ ہمے رفتم در کوبکو — ہر ہمہ می گفت ہو اللہ ہو

۴۸۶۔ اسم بدکان و بیازار ہم — اللہ اللہ ہمہ اظہار ہم

۴۸۷۔ ہر کس گویا اسم اللہ را — کوچہ بکوچہ ہمہ باللہ را

٤٧٤. هڪڙو صدق وارو طالب مريد هو. سو خواجه فريد الدين جي خدمت ۾ ويو.

٤٧٥. ڪيس عرض ڪيائين ته مون کي خدا جي راهه ڏيکار. جنهن جي ڪري منهنجي جان ۾ بخت بالا ٿئي.

٤٧٦. ۽ عرض ڪيائين ته مون کي اهو فائدو ڏس ته مان پيو پڙهان. اي ولي الله تو کي سڀ نيڪ روشني آهي.

٤٧٧. شيخ جڏهن انهيءَ طالب جو سوال ٻڌو. ته هن کي سيني مريدن کان پسند ڪيائين.

٤٧٨. هن حڪم ڪيس ته وڃ ۽ الله الله پيو پڙهه. اي جوان هيءُ پاڪ نالو سمجهه.

٤٧٩. طالب سچي دل سان بيعت ڪئي. ۽ وڃي الله جي نالي ۾ مشغول رهيو.

٤٨٠. ڪجهه وقت کانپوءِ هو موٽي آيو. ۽ نهايت ٻڌي نياز عرض ڪيائين.

٤٨١. شيخ جي خدمت ۾ هيءُ عرض ڪيائين. ته الله جي نالي ڏانهن منهنجي دل ته ڏٿي ڏکي آهي.

٤٨٢. شيخ چيس ته اي پٽ. تون ڪافر ۽ مرتد ٿي پيو آهين.

٤٨٣. ڪهڙي سبب ڪري تون مرتد ٿي پئين، جو اهو ڪافرن وارو اکر تو چيو آهي.

٤٨٤. هن عرض ڪيو ته منهنجي ڳالهه دل سان ٻڌ. مان اهو سمورو راز ظاهر ڪيان ٿو.

٤٨٥. پوءِ مان گهٽين گهٽين ۾ ويس. ته سڀ ڪنهن الله الله ٿي چيو.

٤٨٦. مان بازار ۾ ويس، دڪان تي ويس. ته سڀ ڪنهن هنڌ الله الله جو نالو ظاهر هيو.

٤٨٧. سڀ ڪنهن الله الله ٿي چيو. ڪوچي ڪوچي ۾ الله جو نالو هيو.

۴۸۸. غیرت در خاطر ما آمده — اینجا اسم این زنجبا آمده

۴۸۹. اسم بگوشش چه مرا شیخ گفت — پیش ز من ظاهر در شهر گشت

۴۹۰. شیخ از این سخن چون شنید — آه پر درد ز سوزش کشید

۴۹۱. گفتش یک پاره خشت آوری — تا بکنم با تو همین یاوری

۴۹۲. آن کس برخاست کلوخ آورید — در خدمتِ شیخ نهاده پدید

۴۹۳. شیخ همان پاره کرده بدست — ظاهر آن بود کلوخے ز خشت

۴۹۴. بعد ز یک دم بکشیده ز دست — گوهری قیمت گشته ز خشت

۴۹۵. داد باو گفتش حالا برو — در همه بازار بهالش بجو

۴۹۶. آمد آن شخص بباز ار باز — لیک نه او بود هم آگاه راز

۴۹۷. بر هر دو کان همه را مے نمود — قیمتِ آن چیست بگوئید زود

۴۹۸. گفت درادل یک حلوائیش — گیر یک آثار شکر سائیش

۴۹۹. گفت دگر قوم بیازم بگیر — با تو و هم لیک نیازم بگیر

۵۰۰. سوم گفت که یه پیمانه شیر — گیرم از تو که شوی دلپذیر

۵۰۱. بعد ازاں باز لبعراف رفت — داد باو گوهر قیمت بجست

٤٨٨. تنهنجي دل ۾ غيرت آئي. هي الله جو نالو هٿ ڪٿان آيو.

٤٨٩. مون کي ته مرشد ڪن ۾ الله جو نالو ٻڌايو. مون کان اڳ هي نالو شهر ۾ ڪٿين پڻ روٺيو

٤٩٠. شيخ جڏهن هنن کان هي لفظ ٻڌا ته درد ۽ سوز مان آه ڀريائين.

٤٩١. فرمايائين ته هڪڙو سر جو ٽڪر کڻي اچ. ته مان تنهنجي مدد ڪيان.

٤٩٢. هو شخص ويو ۽ هڪڙو پٿر جو ٽڪر کڻي آيو. ۽ اچي شيخ جي اڳيان رکيائين.

٤٩٣. شيخ اهو ٽڪر هٿ ۾ کنيو. ظاهر ته اهو ٽڪر سر ۽ پٿر هيو.

٤٩٤. ٿوري دير بعد جڏهن شيخ هٿ کوليو. ته اهو سر جو ٽڪر ٻه موتي ٿي پيو.

٤٩٥. هنکي اهو هٿ ۾ ڏيئي حڪم ڪيو ته. انهيءَ جي هنيرو جي بازار مان بها ڪٿاءِ.

٤٩٦. هو شخص موتي بازار ۾ آيو. مگر هنکي انهيءَ راز جي خبر نه هئي.

٤٩٧. هر ڪنهن دڪان تي سيني کي ٿي ڏيکاريائين ۽ هن کي پڇيائين ٿي ته ٻڌايو ته

هن جي قيمت ڪيتري آهي.

٤٩٨. پهريائين ڪمهڙي حلوائي چيس ته. هڪ ٽڪر کنڊ جي مٺائي جو هن جي قيمت آهي.

٤٩٩. ٻئي چيس ته ٿوم ۽ بصر وٺ. جو توکي ڏيان ٿو مگر نياز ڪر.

٥٠٠. ٽئين چيس ته کير جو پيالو وٺ. اهو توکي پسند ايندو.

٥٠١. تنهن کان پوءِ وري صراف وٽ ويو. جنهن کي موتي ڏنائين ۽ هن کي چيائين ته

هنجي قيمت ٻڌاءِ.

٥٠٢. گفت صرافش کہ ہمیں بی بہاست / ہرچہ بگوئی گفتن تو رواست

٥٠٣. ہست ہمیں گوہر عالی قدر / نیست میسر کہ باین سیم و زر

٥٠٤. ای کہ تو ہرچند بگوئی بگو / تا بدہم با تو الغزہا بجو

٥٠٥. اینکہ سرا می‌نگری پر زرست / ہرچہ بری آن بر آن بہترست

٥٠٦. قیمت گوہر کہ ندادیم من / گر تو دہے جان نثاریم من

٥٠٧. باز ز صراف گہر آن گرفت / زود ز بازار ہمان بازگشت

٥٠٨. آمد در خدمت آن شیخ پیر / کرد بیان ہمہ او بی نظیر

٥٠٩. شیخ بگفتش دگران باشناس / بود صراف یکی در شناس

٥١٠. قدر آن بشناخت قدر او بیافت / دیگر ہر کس ز گہر سر بتافت

٥١١. قدر ہمیں گوہر چہ جوہرے / تا نشناسد کس تو بنگرے

٥١٢. قدر بدان اسم خدا اینچنین ست / ہیچو گہر قدر ہمان و ہمین ست

٥١٣. ای اسم اللہ بخوان با قدر / قدر ندانند نشناسند آن مگر

٥١٤. قدر ہمان دار کہ صراف گفت / بگذر یکبار کہ از بہر بہشت

٥١٥. نیست قدر اسمش این عوام را / نبود آگاہ کسے خام را

٥٠٢. صرّاف چيس ته هي بي بها موتي آهي. جيڪي تون چوين سو توکي مباح آهي.

٥٠٣. هيءُ موتي وڏي قيمت وارو آهي. جنهن جي برابر سون ۽ چاندي موجود نه آهي.

٥٠٤. جيترو تون چوين سو چئو. ته مان توکي ڏيان تون مون کي ٻڌاءِ.

٥٠٥. هي جا جاءِ ڏسين ٿو سا سون سان ڀريل آهي. جيترو توکي وڻي اوترو کڻ اهو چڱو اٿئي.

٥٠٦. هن موتي جي قيمت مون نه ٿي آهي. جيڪڏهن تون ڏيندين ته مان جان قربان ڪندس.

٥٠٧. پوءِ صراف کان موتي موٽائي ورتائين. ۽ جلدي بازار مان موٽي گهر آيو.

٥٠٨. پوءِ انهيءَ شيخ پير جي خدمت ۾ آيو. ۽ سمورو بي نظير بيان عرض ڪيائين.

٥٠٩. پير چيس ته بيا سڀ بي شناس هوا. صرف اهو صرّاف پهچ وارو هيو.

٥١٠. هُن هن جو قرب بيا تو ۽ قدر ڪيو. پر انهيءَ موتيءَ کان منهن موڙيو.

٥١١. جوهر جو قدر جوهري ڄاڻي. ۽ ڏس ته بيا ننڍا ڇا ٿا ڄاڻن.

٥١٢. سمجھ ته خدا جي ذات جو قدر ڪٿي آهين آهي. گوهر وانگر سندس قرب اهڙو آهي.

٥١٣. الله جو ذات جو قدر سان پڙهو. آهي سندس قرب ٿا ڄاڻن سياڻن.

٥١٤. انهيءَ ذات اهڙو ذڪر جهڙو صراف ٿي ڪيو. هڪ دفعه سڻن ۽ ان کي درگذر ڪر (جيئن مٿاءِ)

٥١٥. هن ذات جو قدر عام ڪهڙا هي. ڇڪن به عام کي انهيءَ جي واقفيت نه آهي.

۵۱۶. اسم بخوان اسم بخوان اسم خوان　　ذکر لیس کن شوی از بے خودان

۵۱۷. اسم لیسی خوان کہ از و بیخود لیست　　تا بو ظا لف تو بین صد خود لیست

۵۱۸. بیخودے از ذکر لیسی می شود　　وہ ہمیں دان بجسی می شود

۵۱۹. سر دار سر دار نبی الکریم　　ہست در آن خدائی رحیم

۵۲۰. تا ز علامان یکے این غلام　　رہبر نامہ ہم کردہ تمام

۵۲۱. نامۂ این در قلم آوردہ ام　　بہر مریدان بیان کردہ ام

۵۲۲. ہست مجیب تو بدان این کلام
رہبر نامہ تم شد والسلام

تمت بالخیر

۵۱۶- ناروئي، نالوڙ، نالوڙ - ذڪر گهڻو ڪرڻ جو اُن ڪان پي خود ٿي وڃين.

۵۱۷- گهڻا دفعه نالوڙ جوان ڪان بيخودي ٿئي ٿي - ذس ته وظيفن ۾ سو خودي آهي.

۵۱۸- بيخودي گهڻي ذڪر ڪرڻ سان ٿئي ٿي - ايها خدا جي خاص مهرباني آهي

جو ڪنهن تي ٿئي ٿي.

۵۱۹- نبي ڪريم صلعم ڦي خدا جو راز دان آهي- خدائي خود انهيءَ ڪان شروع ٿي

ٿي.

۵۲۰- سندس غلامن مان هيءُ هڪ غلام آهي - رهبر نامه مان پورو ڪيو.

۵۲۱- هيءُ جو نامون جو لکيو اٿم- سو مريدن جي رهبري لاءِ بيان ڪيو اٿم-

۵۲۲- تون سمجهه ته هي ڪلام قبول پيل آهي - رهبر نامون پورو ٿيو- هنئي سلام.

تمّت بالخير

تصنيفات قاضي علي اڪبر درازي

سنڌي ڪتاب:- ١- دولھ درازي ٢- داتا درازي ٣- درد جو داستان.

٤- عشق حبيب ٥- قرت العين رسول ٦- بيعت الرضوان ٧- سخي سر تاج.

٨- شهنشاھ عشق ٩- سرتاج الشعراء ١٠- فاتح سنڌ ١١- ديوان غلام اڪبر ١٢- ديوان ڪوجهي ١٣- سوانح حيات ڪوجهي فقير ١٤- مثنوي عشق نامه ١٥- مثنوي درد نامه.

١٦- مثنوي گداز نامه ١٧- مثنوي رهبر نامه ١٨- مثنوي راز نامه ١٩- مثنوي تار نامه.

٢٠- ديوان خدائي ٢١- سفرنامه ايران وعراق ٢٢- انتخاب سنڌي ڪلام ٢٣- قصو

٢٤- عشق عجب اسرار ٢٥- شاعر اعظم ٢٦- شاعر هفت زبان فخر پاڪستان.

٢٧- مڪمل سوانح حيات سچل سرمست ٢٨- سدا حيات شاعر ٢٩- الله ۽ دنيا ٣٠- فيض فاقي

اردو ڪتاب:- ٣١- شاعر هفت زبان ٣٢- مختصر سوانح حيات ٣٣- عظيم شاعر و مفڪر ٣٤- مثنوي وحدت نامه ٣٥- مثنوي وصلت نامه ٣٦- غزل بحر طويل.

٣٧- نڪتہ تصوف ٣٨- سرتاج الشعراء ٣٩- انتخابات اردو ڪلام سرائيڪي ٤٠- انتخاب سرائيڪي ڪلام انگريزي ڪتاب:- ٤١- گريٽيسٽ پوئٽ ٤٢- انٽرنيشنل پوئٽ.

زير طبع:- ٤٣- دولھ درازي جي دربار جا در ٤٤- سنڌي ترجمون ديوان آشڪار ٤٥- اردو ترجمون ديوان آشڪار.